

Ruiters en menners in beeld

Een doelgroepanalyse ten behoeve van het ruiter- en menroutenetwerk in Zuid-Holland

Colofon

©Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd, januari 2020.

Opdrachtgever Provincie Zuid-Holland, Sjef Verbaanderd en Gina Looijenga

Auteurs J. (Jeske) van Gerven, BSc
Drs. T. (Tinco) Lycklama
J. (Josse) Reinsma, Jonge Honden

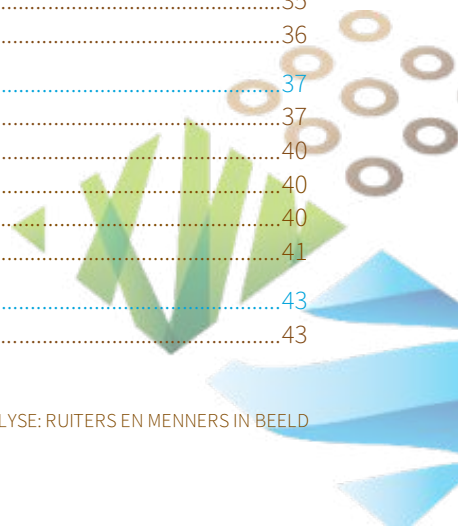
Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd
Newday Offices
Jansbuitensingel 30
6811 AE Arnhem
T 06- 52637035
e-mail: gerven@ruimteenvrijetijd.nl
www.ruimteenvrijetijd.nl

Fotocredits Mirjam Verschoor Fotografie
Ruiters en Mennen

Inhoud

1	Inleiding.....	5
1.1	Vraagstelling.....	5
1.2	Aanpak.....	6
1.2.1	Methoden van onderzoek	6
1.2.2	Opdrachtgeversgroep.....	7
1.3	Kanttelingen bij dit onderzoek.....	7
1.3.1	Beschikbare bronnen.....	7
1.3.2	Respons.....	7
1.4	Leeswijzer.....	7
2	Omvang en betekenis.....	8
2.1	Omvang en groeipotentie aantal ruiters en ritten.....	8
2.1.1	Omvang groep buitenrijders.....	8
2.1.2	Omvang routegebonden en niet-routegebonden buitenritten	10
2.1.3	Groeipotentie.....	11
2.1.4	Opgave om de groeipotentie te verzilveren	13
2.2	Betekenis van de paardensport	14
2.2.1	Maatschappelijke betekenis.....	14
2.2.2	Economische betekenis.....	15
3	Trends en ontwikkelingen	19
3.1	Natural horsemanship.....	19
3.2	Nieuwe doelgroepen	20
3.3	Toenemende druk op de buitenruimte in Zuid-Holland	20
3.4	Samen sporten.....	21
3.5	Een groeiende maatschappelijke betrokkenheid.....	21
3.6	Toenemend (binnenlands) toerisme.....	22
4	Profiel van de doelgroep.....	23
4.1	Leeftijdsopbouw	23
4.1.1	Leeftijd in relatie tot buiten rijden	24
4.2	Toegankelijkheid van de paardensport.....	25
4.2.1	Opleidingsniveau	25
4.2.2	Arbeidsparticipatie	25
4.2.3	Sociale klasse.....	26
4.2.4	Kosten voor paardrijden.....	26
4.2.5	Ontwikkelingen op het gebied van toegankelijkheid.....	27
4.3	Leefstijlprofielen paardensport.....	28
5	Waardering en bereidheid	31
5.1	Waardering routes.....	31
5.1.1	Eisen aan een goede routestructuur.....	32
5.2	Reisbereidheid	34
5.2.1	Te paard.....	34
5.2.2	Met een trailer.....	34
5.3	Bereidheid deelname aan beheer en onderhoud	35
5.4	Betalingsbereidheid.....	36
6	Benchmark.....	37
6.1	Kwantitatieve benchmark	37
6.2	Kwalitatieve benchmark	40
6.2.1	Beheer en onderhoud.....	40
6.2.2	Marketing.....	40
6.2.3	Doorontwikkeling.....	41
7	Conclusies en aanbevelingen	43
7.1	Conclusies.....	43

7.2	Aanbevelingen	46
Bijlage 1	Geraadpleegde experts.....	48
Bijlage 2	Geraadpleegde literatuur.....	49
Bijlage 3	Geraadpleegde regio's ten behoeve van de benchmark.....	50
Bijlage 4	Begrippenlijst.....	51
Bijlage 5	Toelichting op de Leisure Leefstijlen	52

1 Inleiding

De provincie Zuid-Holland geeft in het ruiters- en menpadenplan 2019 inzicht in de ambities van deelnemers aan het ruiters- en menpadenoverleg in Zuid-Holland voor nieuwe paden in de verschillende Zuid-Hollandse regio's.

Op dit moment loopt fase 1 van het Ruiters- en menpadenplan, waar de focus ligt op het verbeteren van het bestaande netwerk en het ontwikkelen van een ruitersknooppuntensysteem. Fase 2 van het ruiters- en menpadenplan betreft het aanleggen van nieuwe ruiters- en menpaden. In het plan, opgesteld door de stakeholders, wordt een ambitie neergelegd van 700 kilometers aan nieuwe ruiters- en menpaden. Ter vergelijking: alle reeds bestaande ruiters- en menpaden samen hebben een lengte van 550 km.

Bij het vaststellen van het Ruiters- en menpadenplan door Provinciale Staten, d.d. 20 februari 2019, en de bespreking van ambities voor nieuwe ruiters- en menpaden is met Provinciale Staten afgesproken om eerst een gedegen doelgroepenanalyse uit te voeren. Het voorliggende rapport is het resultaat van deze analyse.

Doel van het onderzoek

Het voorliggende rapport geeft inzicht in de doelgroep en de daarmee samenhangende relevantie van het eventueel aan te leggen ruiters- en menroutenetwerk. Mede op basis van deze analyse kan bepaald worden of, hoe en in welke omvang een ruiters- en menroutenetwerk aangelegd kan worden.

1.1 Vraagstelling

De doelgroepenanalyse schetst een objectief beeld van de relevantie en (maatschappelijke) legitimiteit van een ruiters- en menpadenstructuur in Zuid-Holland. De analyse kan, aanvullend op de vastgestelde kwaliteitsrichtlijnen, handvatten bieden om de uiteindelijke routestructuur zo goed mogelijk aan te laten sluiten bij de beoogde doelgroepen en hun wensen.

De volgende deelvragen ten behoeve van doelgroepenanalyse komen in deze rapportage aan de orde:

1. Profiel van de doelgroep: wat is het profiel van de doelgroep?
  - a. Omvang en demografisch profiel (hoe ziet de doelgroep eruit, qua leeftijd met specifieke aandacht voor de participatie van de jeugd, opleiding, levensfase, leefstijlprofiel, etc.). Hierbij wilt u onderscheidt maken in (generieke) groep ruiters en menners en de buitenrijders.
  - b. Omvang groep buitenrijders en potentiële groei hierin;
  - c. Eigenaarschap en gebruik van (deel)paarden;
  - d. Inzicht in ruiters die diverse disciplines beoefenen en in welke mate er mengvormen zijn (rijders die zowel buitenrijden als in de manege);
  - e. Inzicht in de mate waarin paardrijden voor minder vermogenden bereikbaar is;
2. Trends en ontwikkelingen: welke trends en ontwikkelingen zijn relevant om rekening mee te houden met het oog op eventuele toekomstige doorontwikkeling van routestructuren in Zuid-Holland?
3. Type gebruik: hoe worden ruiters- en menpaden gebruikt?
  - a. Hoe groot is de groep buitenrijders en welk deel maakt gebruik van de ruiters- en menpaden?
  - b. Welke andere recreanten maken gebruik van de ruiters- en menpaden en hoe verhoudt buitenrijden zich tot wandelen, fietsen en varen voor het plezier, qua omvang van gebruikers en frequentie?
4. Houding, bereidheid en waardering:
  - a. Wat is de bereidheid tot deelname aan beheer en onderhoud en wat voor vorm (hoer veel uur, wat voor werk, etc.)?
  - b. Wat is de reisbereidheid vanaf de stalling / manege naar een ruiters- of menpad?

- c. Hoe groot is de groep die overweegt (wensen heeft) om buiten te gaan rijden als daarvoor de voorzieningen worden aangelegd? En wat zijn hiervoor de belangrijkste triggers / motieven?;
  - d. In hoeverre zijn ruiters en menners tevreden over de huidige ruiters- en menpaden en wat zijn argumenten of belemmeringen om er wel / niet gebruik van te maken?
5. Hippisch toerisme: wat is de huidige omvang en de groeipotentie van hippisch toerisme; hoeveel en welke paardenliefhebbers bezoeken nu de provincie Zuid-Holland, is dit meerdaags of eendaags toerisme, welke gebieden in Zuid-Holland zijn populair en waarom, welke motieven hanteren hippische toeristen (m.a.w.: Wat is er nodig om dit nog verder te laten groeien).
  6. Relevantie: wat is de economische en maatschappelijke waarde van ruiters en menners in Zuid-Holland.
  7. Benchmark Zuid-Holland: Hoe verhoudt de doelgroep en het eventuele routenetwerk van Zuid-Holland zich tot andere provincies/regio's; in aantal kilometers, kwaliteit, aantal buitenrijders, etc. Welke relevante leerervaringen hebben andere regio's opgedaan bij het aanleggen van het netwerk, zijn er inspirerende voorbeelden van ondernemerschap te benoemen.

1.2 Aanpak

Voor de beleidsmakers is vooral behoefte aan inzicht in de buitenrijder, om die reden ligt de focus in dit rapport op die 'doelgroep' en niet op paardensporters in het algemeen. Om tot het beantwoorden van de vragen te komen, is ervoor gekozen om diverse onderzoeksmethodes in te zetten.

1.2.1 Methoden van onderzoek

De doelgroepenanalyse is tot stand gekomen door de inzet van diverse onderzoeksmethoden.

1. Een bronnenonderzoek;
2. Interviews met zeven experts op het gebied van de paardensport;
3. Een online onderzoek onder vertegenwoordigers van gebruikers. Denk hierbij aan pensionhouders, maneges, ruiterverenigingen etc.;
4. Een benchmark met provincies in Nederland;
5. Interviews met 4 regio's om leerervaringen op te doen.

Deze gelaagde aanpak leverde stapsgewijs de bouwstenen op voor het voorliggende rapport. In onderstaande tabel is schematisch weergegeven welke onderzoeksmethoden aangewend zijn in relatie tot de onderwerpen.

Tabel 1.1: Onderzoeksmethodieken in relatie tot de onderwerpen

Vraag/methodiek	Bronnenonderzoek	Kwalitatief onderzoek experts	Enquête vertegenwoordiging gebruikers	Onderzoek leerervaringen
Profiel	X	X		
Trends & ontwikkelingen	X	X		
Gebruik	X	X	X	X
Houding – bereidheid - waardering	X	X	X	X
Hippisch toerisme	X	X	X	X

1.2.2 Opdrachtgeversgroep

Er is voor gekozen om het onderzoek te laten begeleiden door een groep mensen met specialistische kennis en een breed netwerk in Zuid-Holland en daarbuiten. De opdrachtgeversgroep heeft intensief meegedacht bij het formuleren van de onderzoeksvragen, het opstellen van een lijst met experts en de benchmark en heeft zich continue opbouwend en kritisch opgesteld.

1.3 Kanttekeningen bij dit onderzoek

Er dienen twee kanttekeningen geplaatst te worden bij dit onderzoek.

1.3.1 Beschikbare bronnen

In dit onderzoek wordt uitgegaan van een geschat aantal ruiters en menners in Nederland. Twee belangrijke partijen die primair onderzoek uitvoeren, de KNHS en HAS Hogeschool, gaan uit van minimaal 400.000 ruiters en menners. Dit aantal wordt genoemd door de KNHS, HAS Hogeschool acht het aantal aannemelijk op basis van eigen onderzoek. De aannames in dit onderzoek worden, net als in 'De Healthcheck recreatieve routestructuren', gebaseerd op dit geschatte aantal ruiters en menners.

Andere navolgbare bronnen zijn niet beschikbaar. Tijdens het samenstellen van het voorliggende rapport is gekeken naar bruikbaarheid van gegevens over het aantal paarden in Zuid-Holland. Er lijkt echter geen bron te zijn die een compleet overzicht geeft over het aantal aanwezige paarden. Ook is onderzocht of het aantal afgegeven ruiterpaspoorten een beeld geeft. Dit blijkt niet het geval te zijn.

Daarnaast ontbreekt het aan bronnen die goede en volledige informatie geven over het recreatief paardrijden, hippisch toerisme en bestedingen hierbinnen. Dit betekent dat binnen enkele onderdelen van deze doelgroepsanalyse geen, of in beperkte mate, cijfermatige onderbouwing gegeven kan worden. Omdat experts en vertegenwoordigers van gebruikers zijn bevroegd, is een inschatting vaak wel mogelijk.

1.3.2 Respons

De respons op de online enquête, die uitgezet is onder vertegenwoordigers van de ruiters en menners in Zuid-Holland, viel tegen. De enquête vergde, naar verwachting, te veel tijd in inzicht van de respondenten.

De tegenvallende respons heeft doen besluiten om, met name, de kwantitatieve gegevens niet richtinggevend te laten zijn in deze rapportage. De antwoorden die de 19 respondenten gaven zijn gebruikt om de specifieke situatie van Zuid-Holland beter in te schatten en als extra toets op de conclusies.

1.4 Leeswijzer

Dit rapport start met het schetsen van de omvang van de doelgroep, de groeipotentie van buiten rijden en de betekenis van de paardensport in het algemeen (zie hoofdstuk 2). Hoofdstuk 3 geeft trends en ontwikkelingen weer en daarmee inzicht in kansen en bedreigingen voor de toekomst.

In hoofdstuk 4 wordt het profiel van de doelgroep beschreven aan de hand van leeftijdsopbouw en leefstijl. Tevens worden uitspraken over toegankelijkheid gedaan. Hoofdstuk 5 geeft aan hoe buitenrijders routestructuren waarderen, welke zaken voor buitenrijders van belang zijn en in hoeverre zij bereid zijn om te reizen en om deel te nemen aan beheer en onderhoud van routes.

Hoofdstuk 6 laat zien hoe provincie Zuid-Holland het doet in vergelijking met andere regio's, op het gebied van ruiters- en menroutes. Hoofdstuk 7 bevat de conclusies en aanbevelingen voor Provincie Zuid-Holland ten aanzien van het aanleggen van ruiters- en menroutes.

2 Omvang en betekenis

In dit hoofdstuk wordt de omvang van de paardensport in Zuid-Holland belicht en in het bijzonder de paardensporters die buiten rijden. Behalve de huidige omvang, komt ook de groeipotentie in beeld en hoe deze groeipotentie verzilverd kan worden. Ook wordt gekeken naar de betekenis van de paardensport en het buiten rijden, zowel qua maatschappelijke waarde als de economische waarde.

2.1 Omvang en groeipotentie aantal ruiters en ritten

De omvang van de groep paardensporters in Zuid-Holland is met een zekere marge te bepalen. Paardensporters die aangesloten zijn bij een vereniging of bond zijn goed in beeld. Het blijft echter een schatting omdat er ook een grote groep ruiters en menners bestaat, die niet georganiseerd is. De meeste schattingen gaan uit van de 400.000 actieve paardensporters in Nederland. Hiervan woont 20%¹ in Zuid-Holland. Zuid-Holland telt daarmee ongeveer 80.000 paardensporters. Dit komt neer op 2,2% van de Zuid-Hollandse bevolking. Dit is vergelijkbaar met het landelijke gemiddelde: 2,3% van alle Nederlanders is actief in de paardensport.

2.1.1 Omvang groep buitenrijders

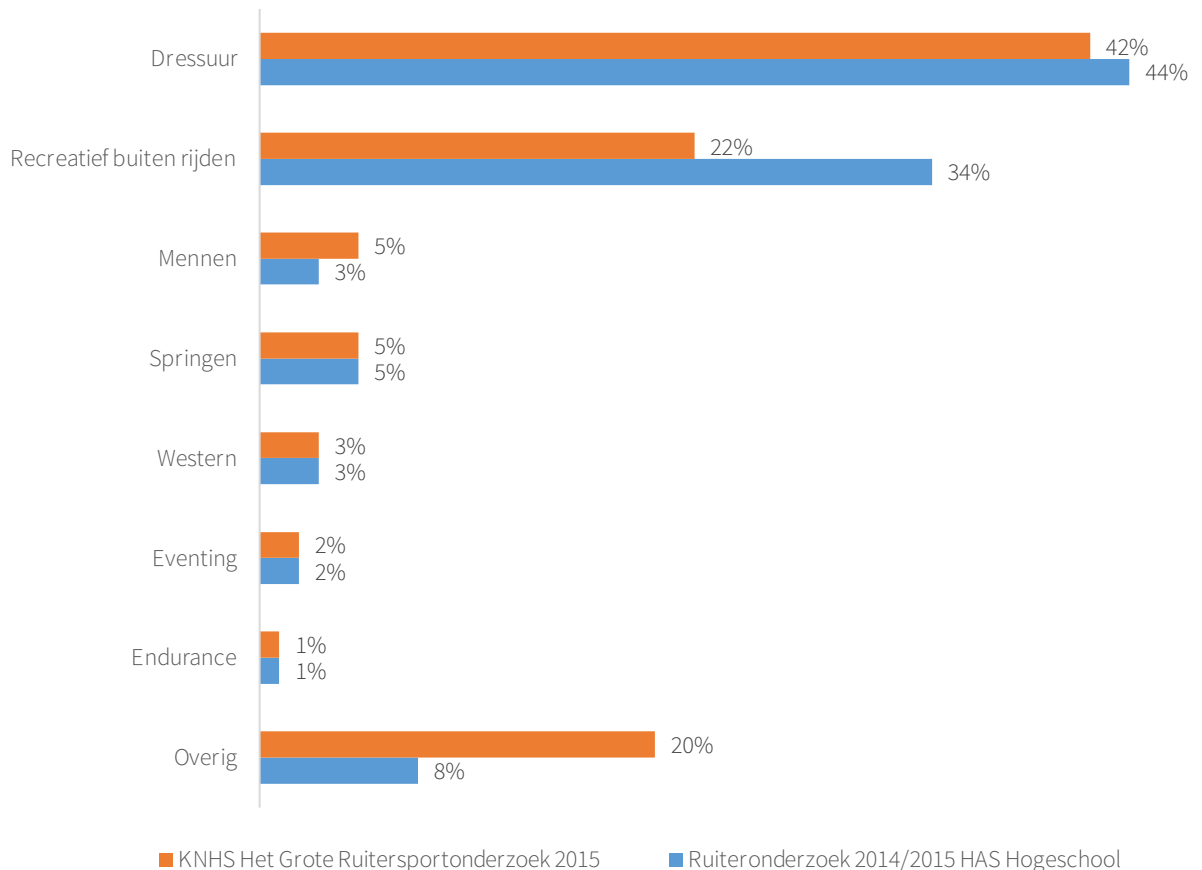
Er zijn verschillende bronnen beschikbaar die aangeven welke disciplines paardensporters beoefenen. De bronnen geven geen eenduidig beeld. Hieronder staan de twee meest betrouwbare bronnen in één grafiek naast elkaar gezet.

---

¹ Bron: KNHS Zuid-Holland

Grafiek 2.1: Beoefende disciplines paardensport in Nederland

Dressuur is veruit de meest beoefende discipline met 42 tot 44%. Vlak erna volgt recreatief buitenrijden. Volgens het onderzoek van HAS hogeschool rijdt 34% buiten, volgens het Grote Paardensportonderzoek van KNHS is dat 22% van de paardensporters. Voor Zuid-Holland betekent bovenstaande dat 22% tot 34% van 80.000 ruiters, zijnde 17.600 tot 26.600 ruiters zichzelf vooral typeren als recreatieve buitenrijder.

Het onderzoek van de KHNS wijst daarnaast uit dat buiten rijden voor 29% van de paardensporters de tweede vorm van paardrijden is. Dat komt neer op 23.200 ruiters in Zuid-Holland. Uit interviews met experts blijkt dat sommigen buiten rijden niet zozeer als discipline zouden aanmerken maar wel af en toe buiten rijden. Bijvoorbeeld ruiters die springen of de dressuur beoefenen en voor hun ontspanning incidenteel buiten rijden. Hier zijn echter geen cijfers van beschikbaar.

Veel disciplines in de paardensport worden vooral beoefend buiten de rijhal. Op basis van de interviews met experts kan gesteld worden dat alle menners en enduranceruiters buiten rijden. Daarnaast is de verwachting dat minimaal 50% van de eventing- en westernruiters buiten rijden.

Het aantal buitenrijders in Zuid-Holland dat frequent buiten rijdt, ligt tussen de 44.400 en 53.800 ruiters en menners. Dat is 56 tot 67% van het totaal aantal ruiters en menners in Zuid-Holland.

Tabel 2.2: Overzicht aantallen omvang ruiters en menners in en buiten rijden

Ruiters en menners	Aantallen
In Nederland	400.000 ruiters en menners
Waarvan 20% in Zuid-Holland	80.000 ruiters en menners
> Recreatief buiten rijden, 22 tot 34%	17.600 tot 26.600 ruiters
> Buiten rijden als tweede discipline, 29%	23.200 ruiters
> Eventing en western, de helft van 3 tot 4 %	1.200 tot 1.600 ruiters en menners
> Endurance en mennen, 3%	2.400 ruiters
Totaal aantal frequente buitenrijders in Zuid-Holland ²	44.400 tot 53.800 ruiters en menners / 56 tot 67%

Tot slot, experts geven aan dat elke ruiter 'wel eens' buiten rijdt. Wanneer deze 'norm' geldt, is de omvang van deze groep dus nog omvangrijker dan de hierboven weergegeven cijfers.

2.1.2 Omvang routegebonden en niet-routegebonden buitenritten

Volgens de KNHS maken ruiters en menners jaarlijks 17 miljoen buitenritten (routegebonden en niet-routegebonden). Dat zijn 42,5 buitenritten per paardensporter. Voor Zuid-Holland zouden dit in totaal 3,4 miljoen buitenritten per jaar zijn. De gemiddelde Nederlandse paardensporter rijdt drie routes per jaar³. Voor Zuid-Holland zou dit op een totaalaantal routes komen van 240.000 per jaar. De vraag is of deze aantallen ook daadwerkelijk gehaald worden. Uit het rapport 'Healthcheck recreatieve routestructuren' dat Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd in 2018 samenstelde bleek dat 23.500 tot 28.500 van de Zuid-Hollandse buitenruiters en -menners gebruik maken van routes in brede zin⁴. Als deze 23.500 tot 28.500 paardensporters, zoals de gemiddelde Nederlandse paardensporter, ook drie keer per jaar een route rijdt, komt het totaalaantal gereden routes per jaar in Zuid-Holland uit op 70.500 tot 85.500.

Aan de hand van deze cijfers kan gesteld worden dat de Zuid-Hollandse paardensporter veel minder dan gemiddeld gebruik maakt van ruiters- en menroutes. De behoefte wordt dus slechts voor 1/35 deel van de routes daadwerkelijk gefaciliteerd en ingevuld. Het online onderzoek onder vertegenwoordigers van paardensporters in Zuid-Holland, waarin gevraagd wordt hoeveel extra buitenritten gemaakt zouden worden bij het verbeteren van de mogelijkheden, bevestigt dat de behoefte veel groter is dan het aantal buitenritten dat nu gerealiseerd wordt.

² Omdat bronnen geen inzicht geven op de huidige omvang van de discipline 'Natural Horsemanship' is deze niet opgenomen in de cijfers.

³ Bron: Het Continue Vrijetijds onderzoek van NBTC-NIPO 2018

⁴ Het betrof toen nog zelden routenetwerken vanwege het (grotendeels) ontbreken daarvan.

⁵ De paardensporters in Zuid-Holland zouden, op basis van het Nederlands gemiddelde, 240.000 routes rijden. Uit de Healthcheck blijkt dat er veel minder Zuid-Hollanders over ruiters- en menroutes rijden en dat het aantal routes per jaar op slechts 70.500 tot 85.500 uit komt.

Het perspectief

Van de verschillende disciplines binnen buitenrecreatie, is de paardensport met 3,4 miljoen buitenritten per jaar, een niche. Ter vergelijking: in Nederland worden jaarlijks 424 miljoen wandelingen voor het plezier gemaakt. Indien Zuid-Hollanders evenveel wandelen als de gemiddelde Nederlander, zouden Zuid-Hollanders bijna 88 miljoen wandelingen voor het plezier maken per jaar. Voor fietsen geldt dat er jaarlijks 171 miljoen tochtjes gemaakt worden door Nederlanders. Indien Zuid-Hollanders evenveel pleziertochtjes maken op de fiets als de gemiddelde Nederlander, zouden dit ruim 35 miljoen fietstochten voor het plezier zijn. Paardensporters zijn echter veel afhankelijker van de voor hen ingerichte faciliteiten dan fietsers en wandelaars.

Bronnen: De Nationale Wandelmonitor 2016 en de website van het Landelijk Fietsplatform.

2.1.3 Groeipotentie

Om de groeipotentie goed weer te geven, is het van belang om verschillende ‘doelgroepen’ te onderscheiden. Dit onderzoek gaat uit van een onderscheid tussen buiten rijden en hippisch toerisme.

Groeipotentie buiten rijden

De KNHS heeft in het Grote Ruitersportonderzoek aan respondenten gevraagd of zij ooit nog een andere vorm van paardensport zouden willen proberen; een ‘wensdiscipline’. 5% Van de respondenten zou graag buiten willen rijden in de toekomst. 41% Van de respondenten zouden graag de disciplines menen, western, endurance of eventing willen beoefenen in de toekomst. Endurance en menen zijn bij uitstek disciplines waarbij routestructuren belangrijk zijn; trainingen vinden bijna uitsluitend plaats in de buitenlucht. Voor eventing en western geldt dat een groot deel van de ruiters en menners de voorkeur heeft voor buiten rijden. Dit wordt ingeschat, op basis van gesprekken met experts, op minimaal 50%.

Een belangrijke trend in de paardensport is Natural Horsemanship. Dit is het stimuleren van natuurlijk gedrag van het paard en het werken aan partnership tussen paard en mens. Het buiten rijden past goed bij het Natural Horsemanship omdat het dicht bij de natuur van een paard ligt om buiten te zijn dan in een prikkelarme rijhal. Bepaalde vormen van paardrijden, zoals bijvoorbeeld vrijheidsdressuur of neckrope riding, worden geschaard onder Natural Horsemanship en zijn sterk in opkomst. Volgens het Grote Paardensportonderzoek van KNHS zou 7% van de respondenten in de toekomst Natural Horsemanship willen verkennen. Op basis van inschattingen van experts, is te verwachten dat 75% van de ruiters die rijdt volgens het Natural Horsemanship principe, buiten rijdt.

Op basis van de cijfers van KNHS ten aanzien van de ‘wensdisciplines’ voor de toekomst, zou de groep buitenruiters met 32.600 paardensporters, ofwel 41% kunnen groeien naar 77.000 tot 86.400 paardensporters. Het is belangrijk om hierbij op te merken dat het hebben van een ‘wensdiscipline’ niet betekent dat deze wens werkelijkheid wordt én dat er dubbelingen in deze telling zitten. Het zou namelijk kunnen dat een ruiter, die zichzelf al typeert als ‘buitenrijder’, bij de wensdiscipline aangeeft ook graag de discipline endurance te willen gaan beoefenen.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de groeipotentie van buiten rijden. Hierbij worden de disciplines, die niet uitsluitend buiten beoefend worden, gewogen met geschatte percentages. Deze wegingsfactor is gebaseerd op het expert judgement door het Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd.

Tabel 2.3: Groeipotentie buiten rijden in Zuid-Holland

Groeipotentie buiten rijden	Wensdiscipline	Weging	Groeipotentie buitenrijders (in aantallen)
Buiten rijden	5%	100%	4.000
Mennen	11%	100%	8.800
Western	11%	50%	4.400
Eventing	10%	50%	4.000
Endurance	9%	100%	7.200
Natural Horsemanship	7%	75%	4.200
Totaal			32.600 / 41% van 80.000

Op basis van de trends en ontwikkelingen, zoals het toenemende belang van dierenwelzijn en de groeiende interesse in buitenrecreatie, kan een bovenstaande groei van de groep buitenrijders alsook een groei in de intensiteit waarmee zij buiten rijden, verwacht worden. Ook de toename van het binnenlands toerisme, dat ook in hippisch toerisme tot uiting zal komen, draagt bij aan een groei van de doelgroep en intensiteit waarmee zij buiten rijden. De trends en ontwikkelingen komen aan de orde in hoofdstuk 3.

Groeipotentie hippisch toerisme

Experts verwachten dat het hippisch toerisme in Zuid-Holland een behoorlijke groeipotentie heeft, vooral omdat Zuid-Holland landschappelijk zeer aantrekkelijke gebieden, waaronder het strand, te bieden heeft. Deze gebieden kunnen ten behoeve van binnenlands en inkomend hippisch toerisme nog veel aantrekkelijker gemaakt worden. Want het ontbreekt op dit moment aan voldoende veilige en aantrekkelijke routes, rijgebieden en ondernemers met passende faciliteiten voor verblijf en dagtochtjes (zie hieronder: opgaven voor verzilveren groeipotentie). Ook is de zichtbaarheid en marketing nog onvoldoende. De verwachting is dat het binnenlands toerisme groeit en ook de wens van consumenten om hun vakantie te combineren met hun hobby. Kortom, een kans voor Zuid-Holland om op in te spelen. Zie ook de trends die beschreven staan in hoofdstuk 3.

De experts geven aan dat het aannemelijk is dat het hippisch toerisme, dankzij de aanleg van ruiter- en menroutes, groeit. Veel paardensporters uit Zuid-Holland trekken nu juist naar aantrekkelijke gebieden buiten de provincie (o.a. Veluwe, Drenthe) voor een dagtocht of vakantie. Dit geeft aan dat er vraag is naar dagtochten maar dat er geen passend aanbod gevonden wordt in de eigen provincie. Experts geven zelfs aan dat de uitstroom van Zuid-Hollanders naar andere gebieden groter is dan de toestroom náár Zuid-Holland door paardensporters.

De mate waarin het hippisch toerisme toe zou kunnen nemen is, vanwege het ontbreken van concrete cijfers, niet te berekenen.

Groeipotentie routegebonden buitenritten

In onderstaande tabel wordt de groeipotentie getoond van het aantal routegebonden buitenritten. Indien de intensiteit waarmee over Zuid-Hollandse routes gereden wordt groeit naar een, voor Nederlandse paardensporters, normale intensiteit (zie paragraaf 2.1.2 over aantallen routes) én indien de groep buitenrijders een groei door maakt van 41%, kan het totaal aantal buitenritten over Zuid-Hollandse ruiter- en menroutes groeien naar 371.200 per jaar.

Tabel 2.4: Groeipotentie aantal routegebonden buitenritten in Zuid-Holland

	Huidige situatie	Bij toename tot een gemiddelde intensiteit voor Nederlandse paardensporters (ongeveer drie keer zo vaak)	Bij toename aantal buitenrijders met 41%
Aantallen routegebonden buitenritten per jaar in Zuid-Holland	70.500 tot 85.500	217.100 tot 263.300	306.100 tot 371.200

2.1.4 Opgave om de groeipotentie te verzilveren

De experts benoemen de volgende zaken wanneer gevraagd wordt wat nodig is voor de verzilvering van de groeipotentie van buiten rijden:

1. Het creëren van landschappelijke aantrekkelijke, veilige (en voor toeristen gemarkeerde) ruiter- en menpaden waar paardensporters gebruik van kunnen maken.
2. Het ontwikkelen van voorzieningen om een langere tocht te maken. Dit zijn bijvoorbeeld:
  - a. Een veilige parkeerplaats waar het paard van de trailer gehaald kan worden;
  - b. Drinkplekken voor het paard onderweg;
  - c. Rustplekken zoals picknickplekken, horeca met voorzieningen om paarden tijdelijk te stallen etc.
3. Creëren, faciliteren of stimuleren van logiesaccommodaties waar men kan overnachten met een paard.
4. Duidelijk en eenduidig beleid ontwikkelen en communiceren met betrekking tot de toegankelijkheid van gebieden. Met name op de stranden is het voor ruiters en menners nu onduidelijk in hoeverre deze betreden mogen worden en op welke momenten.

Het wegnemen van de bovenstaande belemmeringen vergt tijd en investeringen. Daarnaast vergt het aanbrengen van specifieke routestructuren voor paardensporters ruimte terwijl de druk op de buitenruimte in Zuid-Holland al hoog is. Het medegebruik van ruiter- en menroutes door bijvoorbeeld wandelaars, fietsers of mountainbikers is, tenzij zeer doordacht ingericht, onwenselijk met oog op veiligheid.

Conclusie omvang en groeipotentie

Van de routegebonden vormen van recreatie (wandelen, fietsen en buitenrijden) is de paardensport als gebruikersgroep de minst omvangrijke. Echter, in Zuid-Holland wonen de meeste ruiters van alle provincies in Nederland. Bijna alle ruiters en menners rijden (wel eens) buiten. De Zuid-Hollandse ruiters en menners rijden drie keer minder vaak een routegebonden buitenrit dan de gemiddelde Nederlandse paardensporter.

Er is een behoorlijke groeipotentie, zowel van het aantal recreatief buitenrijders als de hoeveelheid routes die gereden worden. In Zuid-Holland zou het jaarlijks aantal routegebonden buitenritten kunnen groeien van 70.500 tot 85.500 naar (maximaal) 371.200. Toenemend hippisch toerisme is niet in dit cijfer inbegrepen. Hiermee zou het aantal routes per jaar dus nog hoger uit kunnen komen.

Paardensporters hebben specifieke en veilige voorzieningen nodig om buiten te kunnen rijden. Om buiten te rijden voor ruiters in Zuid-Holland te optimaliseren, is naar verwachting een behoorlijke ruimteclaim te verwachten. Ook ligt er een omvangrijke opgave om de groeipotentie te verzilveren.

2.2 Betekenis van de paardensport

In deze paragraaf wordt stilgestaan bij de betekenis van de paardensport en ruiters- en menroutenetwerken in het bijzonder, in maatschappelijke en economische zin.

2.2.1 Maatschappelijke betekenis

Het aanleggen van een ruiters- en menroutenetwerk kan resulteren in diverse voordelen van maatschappelijke aard; elementen die bijdragen aan een gevoel van welbevinden van een persoon ofwel de maatschappij. Provincie Zuid-Holland heeft dan ook oog voor aanleg en het goed onderhouden van ruiterspaden.

Enkele maatschappelijke voordelen worden hieronder beschreven.

Paardenwelzijn

Dierenwelzijn heeft in toenemende mate de aandacht van consumenten, de politiek en de ondernemers. Dit is in de paardenhouderij ook het geval. Het is erg belangrijk dat, mede voor het behouden van draagvlak voor de paardensport, blijvend geïnvesteerd wordt in dierenwelzijn. Wageningen Universiteit ontwikkelde in dit kader de Welzijnsmonitor Paardenhouderij.

Enkele belangrijke punten die volgens de Welzijnsmonitor Paardenhouderij bijdragen aan het welzijn van paarden is het hebben van een visuele horizon, het bieden van beweging en het tegengaan van verveling. Het buiten rijden draagt aan al deze punten bij, vooral op plekken waar geen of weinig weidegang is voor paarden; iets wat voorkomt in Zuid-Holland.

Welzijn van mensen

Buiten recreëren is de meest omvangrijke vorm van recreatieve activiteiten. Maar liefst 88% van de Nederlanders onderneemt jaarlijks minimaal een activiteit die getypeerd kan worden als buitenrecreatie. Denk aan wandelen, fietsen, barbecueën in het park of sporten in de buitenlucht. Buiten recreëren stimuleert de creativiteit, sociale interactie, het herstellend vermogen van het lichaam en de autonomie (mensen ervaren een gevoel van vrij zijn). Het buiten zijn draagt het bij aan de gezondheid (zowel lichamelijk als mentaal), daagt uit om actief bezig te zijn, draagt bij aan stressvermindering en vergroot de concentratie.

Het coalitieakkoord 2019-2023 van Provincie Zuid-Holland onderstreept de noodzaak tot het bevorderen van de gezondheid en veiligheid. Enkele van de genoemde ambities om de gezondheid en veiligheid te verbeteren is het creëren van recreatiemogelijkheden 'om de hoek', het creëren van meer recreatienetwerken, het bevorderen van sporten in de openbare ruimte en het aanleggen en het onderhouden van ruiterspaden.

In het geval van buiten rijden is, volgens experts, het actief bezig zijn met het paard waar men een sterke band mee heeft, een extra component dat het gevoel van welzijn vergroot.

Daarnaast worden paarden vaak ingezet bij therapie, want diverse groepen mensen ervaren voordelen van het in contact zijn met een paard. Denk aan mensen met fysieke uitdagingen: De wereldkampioen parameñen, Jacques Poppen uit Groningen, stelt dat hij dankzij de paardensport weer benen kreeg. Paardrijden is vaak ook onderdeel van een revalidatietraject. Ook mensen met een (tijdelijke) psychische stoornis of verstandelijke handicap worden, bij wijze van therapie, in contact gebracht met paarden. Een klein deel van de therapeutische paardencontacten heeft voordelen bij een goede mogelijkheden voor buiten rijden.

Hippische bedrijven in Zuid-Holland werken in veel gevallen ook met mensen die een afstand tot de arbeidsmarkt hebben. Zij helpen mee op het bedrijf en mogen vaak ook de paarden gebruiken.

2.2.2 Economische betekenis

De paardensport is van economische betekenis; het draagt bij aan kansen voor ondernemers en daarmee aan de werkgelegenheid.

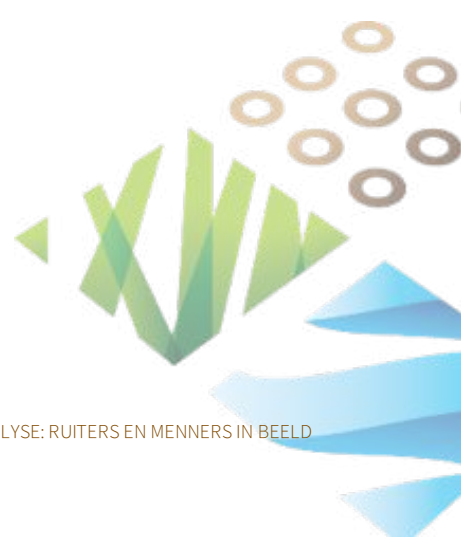
De paardensport is, na voetbal, de tweede sport als het gaat om economisch belang aldus de FEI, de internationale paardensportbond. Het is aannemelijk dat een groot deel van de omzetten in de paardensport gerealiseerd worden in de paardenfokkerijen, paardenhandel, voeding, gezondheidszorg en wedstrijdsport. Ook de recreatiesport draagt, naar verwachting substantieel, bij aan de economische waarde. Recreatieruiters maken bijvoorbeeld kosten voor hun outfit, pensionstal, paardrijlessen etc. Er is echter weinig tot niets bekend over de specifieke bestedingen van paardensporters die buiten rijden. Daarnaast is er geen inzicht in bestedingen binnen hippisch toerisme. Onderstaande economische effecten zijn te benoemen:

Werkgelegenheid

Alleen al in de Metropoolregio Rotterdam zijn er 500 mensen werkzaam in de sector op ongeveer 140 hippische bedrijven en 25% van alle Nederlandse maneges is in deze regio gevestigd⁶. In de metropoolregio zijn 20 hippische topsportbedrijven gevestigd. Er zijn geen specifieke cijfers van de gehele provincie beschikbaar op het vlak van werkgelegenheid maar het is aannemelijk dat de werkgelegenheid aanzienlijk is. Veel hippische bedrijven bieden werkgelegenheid aan mensen die een afstand tot de arbeidsmarkt hebben.

---

⁶ Bron: Strategisch actieplan 2019-2021 - Internationaal Hippisch Kennis- en Innovatiecentrum Equestrium

Bijdrage aan de (top)sport

De breedtesport is de kweekvijver voor de topsport; topsporters starten hun carrière altijd als recreitruiter of -menner. Voldoende aantrekkelijke mogelijkheden voor recreitruiters en -mengers zijn daarom van essentieel belang als het gaat om het creëren van een klimaat voor topsport. Binnen sommige disciplines, vooral bij endurance en mennen, is buiten rijden zelfs onmisbaar in de training.

Economische spin off maneges, pensions en andere sectoren

De mogelijkheid om buiten te rijden draagt in grote mate bij aan de economische positie van maneges en pensions. Het buiten kunnen rijden is namelijk een van de meest zwaarwegende factoren bij de keuze voor een manege of pension.

Een gezonde economische positie draagt bij aan de kwaliteit die geboden wordt en daarmee aan zaken als paardenwelzijn. Een goede kwaliteit waarborgt tevens de instroom van jeugdige ruiters (de meeste ruiters starten hun carrière op een manege) wat belangrijk is voor het op peil houden van het aantal ruiters en mengers en het ontwikkelen van de topsport.

Het aanleggen van ruiter- en menroutes resulteert ook in economische spin-off voor andere sectoren. Bijvoorbeeld bij verkopers van paardensportartikelen, hoefsmeden en dierenartsen.

Hippisch toerisme

Onder hippisch toerisme wordt verstaan: het maken van buitenritten als dagtocht buiten de eigen regio en het ondernemen van een ruitervakantie van meerdere dagen, waarbij buitenshuis overnacht wordt. Dit kan ook een meerdaagse trektocht zijn, waarbij meerdere overnachtingsadressen aangedaan worden. Voor een hippisch toerist is de paardensport het reismotief. De toerist die in de regio verblijft en als onderdeel van de vakantie een tochtje maakt, wordt niet onder de hippische toerist geschaard.

Voor hippische toeristen zijn ruit- en menroutes van essentieel belang: zij kennen de weg meestal niet in de gastregio én willen graag op mooie plekken en goede voorzieningen gewezen worden.

Uit de interviews met experts blijkt dat er diverse vormen van hippisch toerisme bestaan:

Dagtocht

- Georganiseerd door een derde partij (NVR, KNHS of andere) waar ruiters en menners vrij op kunnen inschrijven, al dan niet betaald en al dan niet in combinatie met andere sporten/sporters zoals bijvoorbeeld Ride & Run of de Cross Challenge.
- Op eigen gelegenheid, eventueel in combinatie met andere paardensporters.
- Op eigen gelegenheid, in combinatie met een of meerdere personen die tegelijkertijd een andere sport beoefenen.

Meerdaags

- Ponykampen, georganiseerd door de rijvereniging of manege. Bij de rijverenigingen beschikken deelnemers over een eigen pony, bij organisatie door de manege wordt een manegepaard gebruikt.
- Ruitervakanties op eigen gelegenheid. Soms met gelijkgestemden/andere paardensporters. Soms in een gezelschap, bijvoorbeeld het gezin, waarbij maar een (klein) deel paardrijdt of ment.
- Ruitervakanties in groepsverband, bijvoorbeeld georganiseerd door de NVR.
- Trektochten waarbij van A naar B wordt gereden in enkele dagen tijd.

Huidige omvang hippisch toerisme

De huidige omvang van hippisch toerisme is nagenoeg niet in te schatten vanwege het ontbreken van bronnen. Interviews met experts leveren geen concrete cijfers op maar belichten wel het onbenutte potentieel.

Vooraf Drenthe, Brabant, Limburg en Gelderland zijn provincies waar het hippisch toerisme al ontwikkeld is. Ondanks de dichtheid van paardensporters in Zuid-Holland en de aanwezigheid van diverse zeer aantrekkelijke (natuur)gebieden, staat Zuid-Holland niet in de top 5 van gebieden voor hippisch toerisme.

Bestedingen van hippische toeristen

Er is geen informatie beschikbaar over de hoogte van bestedingen van paardensporters die een dagtocht maken buiten hun regio of vakantie vieren met hun paard. De gemiddelde bestedingen per paardensportvakantie zijn ook lastig te bepalen, gezien de uiteenlopende wensen ten aanzien van de vakantie duur en de verschillen in betalingsbereidheid per nacht. Bovendien lopen de bestedingen van paardensporters mét of zonder eigen paard sterk uiteen.

Paardensporters die geen eigen paard ter beschikking hebben en naar Zuid-Holland komen voor een dagtocht of hippische vakantie, zijn een interessante doelgroep voor ondernemers die paarden verhuren. Daarnaast kunnen pensionstallen profiteren van meerdaags hippisch toerisme door stallen of weidegang te verhuren.

Ook overnachtingsaccommodaties met paardenstalling kunnen inspelen op hippisch toerisme. Daarnaast worden uitgaven gedaan aan eten en drinken en eventueel activiteiten.

Er zijn algemene gegevens bekend over bestedingen aan 'uithuizige vrijetijdsactiviteiten' en binnenlandse vakanties⁷. Per uithuizige vrijetijdsactiviteit werd in 2015 gemiddeld 13,26 euro per persoon besteed. Jaarlijks wordt 172 euro per persoon aan vakantie in eigen land besteed. Een gemiddelde vakantiedag in eigen land kostte per persoon 34 euro.

Conclusies betekenis van de paardensport

De paardensport dient een maatschappelijk belang: de paardensport wordt ingezet bij diverse therapieën en draagt bij aan buiten recreëren, wat veel positieve effecten heeft op de gezondheid van mensen. Het buiten rijden draagt daarnaast bij aan het paardenwelzijn en compenseert (deels) het gebrek aan buitenruimte/weidegang waarmee paardenhouders in Zuid-Holland soms kampen.

Ook heeft de paardensport een economisch belang. Vanwege het ontbreken van voldoende cijfers van, onder andere, bestedingen kan dit economisch belang in dit rapport niet in getallen uitgedrukt worden. Het creëren van mogelijkheden om buiten te rijden kan bijdragen aan de ontwikkeling van topsport in Zuid-Holland en de economische positie van hippische bedrijven. Daarnaast liggen er kansen voor hippisch toerisme; dat is in Zuid-Holland onderontwikkeld. Er is aanvullend (primair) onderzoek nodig om een goede inschatting te kunnen maken van de economische betekenis van hippisch toerisme.

---

⁷ Bron: Continue Vrije Tijds onderzoek 2018 – NBTC NIPO

3 Trends en ontwikkelingen

Er zijn diverse trends en ontwikkelingen te onderscheiden waarbij een goed ruiter- en menrouthenetwerk in Zuid-Holland kan bijdragen aan het verzilveren van kansen. Hieronder staan de belangrijkste trends kort toegelicht.

3.1 Natural horsemanship

Het natural horsemanship wint snel terrein. Het natural horsemanship is een stroming binnen de paardensport en -houderij die het volgen van het natuurlijke gedrag van paarden vooropstelt in het houden en berijden van paarden. Het natural horsemanship uit zich bijvoorbeeld in bitloos of zonder zadel rijden, Neckrope-riding, en TREC (Technique de Randonnée Equestre de Compétition) waarbij lange trektochten gereden worden met natuurlijke hindernissen.

Het is te verwachten dat het natural horsemanship nog verder gaat groeien. Het samenbrengen van paard en natuur, bijvoorbeeld middels een buitenrit, sluit naadloos aan bij de principes van het natural horsemanship. Met het groeien van het natural horsemanship wordt de vraag naar een ruiter- en menrouthenetwerk groter en de gebruikintensiteit hoger.

3.2 Nieuwe doelgroepen

Diverse partijen zoals CHIO Rotterdam en KNHS werken aan het breder toegankelijk en aantrekkelijk maken van de paardensport. Zo wordt er sportaanbod ontwikkeld voor nieuwe doelgroepen. Een voorbeeld is 'Ride and run', een buitenrit in combinatie met een hardlooptraject worden hardlopers en ruiters aan elkaar gekoppeld en wordt ingespeeld op de trens om samen te willen sporten. De Rotterdamsche Manège verzorgt op de manege ook buitenschoolse opvang waardoor kinderen op jonge leeftijd in contact komen met paarden.

De zakelijke markt wordt een steeds belangrijker markt voor de paardensport. Enerzijds worden paarden ingezet in bijvoorbeeld het trainen van managementvaardigheden. Anderzijds investeren bedrijven massaal in de paardensport omdat ze het zien als een goede plek om te netwerken en omdat ze de paardensporter als interessante doelgroep zien. Volgens het Equestrum is het in de lijn der verwachting dat het doen van investeringen door bedrijven in de paardensport, wat nu vooral op topsport gericht is, zich steeds meer naar de breedtesport zal uitbreiden. Enkele grote bedrijven/merken maken momenteel concrete plannen om bijvoorbeeld de lokale kampioenschappen van recreatieruiters te financieren.

Een goed ruiter- en menroutenetwerk biedt ondernemers en ruitersportbonden de mogelijkheid om in de volle breedte producten te kunnen ontwikkelen om zo nieuwe doelgroepen aan te spreken en nieuwe markten te betreden.

Een andere groep ruiters die in opkomst is, is de herstartende paardensporter. Dit zijn mensen die na een pauze van enkele jaren, vaak rond de leeftijd van 40 jaar, de paardensport weer oppakken. Een kind dat paardrijdt is vaak een trigger. Voor hen is de paardensport vaak puur voor de ontspanning. Deze groep heeft veel behoefte om buiten te rijden.

3.3 Toenemende druk op de buitenruimte in Zuid-Holland

In het Coalitieakkoord 2019-2023 van Provincie Zuid-Holland staan de volgende passages over de druk op de ruimte: *"Zuid-Holland moet in het komende decennium een fors aantal woningen bouwen..."* en *"In het landelijk gebied is behoud van voorzieningen en leefbaarheid de uitdaging. Er wordt een goede en integrale afweging gemaakt tussen landschappelijk belang en ruimte voor woningen en bedrijven"*.

De geplande bouw van woningen, de daarmee samenhangende infrastructuur zorgen ervoor dat de druk op het landelijke gebied vergroot wordt en de verschillende functies van het landelijk gebied zorgvuldig afgewogen moeten worden.

Daarnaast groeit de vraag naar buitenrecreatie flink. Zo'n 90% van de Nederlanders fietst, wandelt of onderneemt een andere buitenactiviteit, zoals paardrijden of mennen. De frequentie waar mee deze 'buitenmensen' activiteiten ondernemen is de laatste jaren flink toegenomen; van 81 keer naar 92 keer per jaar. Een toename van ruim 10% (NRIT, trendrapport 2017). Ook in Zuid-Holland worden activiteiten als fietsen, wandelen en hardlopen steeds frequenter ondernomen⁸. De toename van de buitenactiviteiten zal bijdragen aan het toenemen van de vraag naar ruiter- en menroutes, en naar dagtochten die over gemarkeerde routes voeren, ook van ruiters buiten de eigen regio.

---

⁸ Bron: Kleine recreatiebehoefte Zuid-Holland, Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd, oktober 2018

De te verwachten toenemende druk op de buitenruimte die voortkomt uit woningbouw en vraag naar buitenrecreatie benadrukt de noodzaak tot het maken van keuzes als het aankomt op het inrichten van de Zuid-Hollandse buitenruimte.

3.4 Samen sporten

De wens om vrije tijd zo optimaal mogelijk te benutten uit zich ook in het samen sporten. Dan kan namelijk het sociale en het sportieve gecombineerd worden.

Verschillende sporten samen beoefenen

In de paardensport is het steeds gebruikelijker om als mountainbiker een rit te maken met een ruiter. Ook hardlopen en paardrijden wordt vaak gecombineerd. Er zijn partijen die hierop inspelen: de KNHS is medeorganisator van het event 'Ride & Run', waarbij hardlopers en ruiters samen een traject afleggen.

Ook in de toeristisch sector speelt deze trend én op de trend om vakantie te combineren met een hobby. Er zijn logiesverstrekkers die paardenstalling aanbieden in combinatie met activiteiten voor gezinsleden die andere activiteiten willen ondernemen: terwijl de paardenliefhebber een rijles heeft of een buitenrit maakt, gaat de rest van het gezin bijvoorbeeld laser spelen. Center Parcs Het Heijderbos in Heijen biedt dit bijvoorbeeld aan en is voornemens om de komende jaren deze activiteiten nog verder uitbreiden.

Mede dankzij het gecombineerd sporten, houdt het draagvlak binnen de sociale omgeving van de paardensporter gemakkelijker stand. Dit draagt bij aan het op peil houden van het aantal buitenrijders en -menners. Het bieden van een goed ruiter- en menpadennetwerk draagt bij aan de mogelijkheid om gezamenlijk te sporten. Overigens vergt het toegankelijk maken van ruiter- en menpaden voor ruiters én andere gebruikers extra aandacht ten opzichte van enkelzijdig gebruik. Bij het delen van ruiter- en menpaden met mountainbikers is bijvoorbeeld het hebben van vrij zicht en mogelijkheden om uit te wijken voor elkaar noodzakelijk voor de veiligheid van beide gebruikers.

In groepen paardrijden en/of mennen

Paardensporters rijden graag samen. Men vindt het leuker én sommige ruiters durven niet alleen buiten te rijden omdat hun paard liever samen met andere paarden is. De NVVR (Nederlandse Vereniging voor Vrijetijds Ruiters) organiseert buitenritten waarop aangehaakt kan worden en vakanties waar menners, ruiters en andere paardenliefhebbers samen komen. Daarnaast is het steeds gebruikelijker dat groepen ruiters op gezette tijden afspreken om vanaf een bepaalde locatie te vertrekken voor een buitenrit, zoals dat ook bij andere buitensporten zoals wielrennen gebeurt.

Het in groepen rijden is groeiend, mede dankzij de invloed van social media. Dankzij social media is het namelijk gemakkelijker om af te spreken en het werkt enthousiasmerend om te zien waar anderen gaan rijden en met wie. Omdat het nodig is om elkaar op een bepaald punt te treffen en men daar de weg soms niet kent, zal, dankzij deze ontwikkeling, de vraag naar routestructuren toenemen.

3.5 Een groeiende maatschappelijke betrokkenheid

De paardensport en de -sporters zijn in toenemende mate maatschappelijk betrokken via hun sport. Dit is ook nodig om het maatschappelijke draagvlak voor de sport te behouden.

Diverse partijen werken aan het vergroten van de toegankelijkheid van de paardensport. CHIO Rotterdam nodigt bijvoorbeeld kinderen uit Rotterdamse aandachtswijken uit om op de Rotterdamsche Manège een vakantieprogramma te volgen. Doel van dit programma is om de kinderen te laten genieten van het buiten zijn

en om ze in contact te brengen met paarden, wat vaak het zelfvertrouwen laat groeien. Tot nog toe zijn 200 kinderen op deze manier in contact gebracht met de paardensport.

In het kader van toegankelijkheid worden ook proeflessen geboden aan kinderen om gratis kennis te kunnen maken met de paardensport en gezinnen die een WMO-budget ontvangen mogen, onder bepaalde omstandigheden, dit besteden aan de paardensport. Er zijn dan ook specifieke ondernemers en organisaties die gespecialiseerd zijn in het bieden van maatschappelijke ondersteuning in relatie tot paardensport.

De Rabobank heeft al jaren een talentenplan waarbij kinderen extra kansen geboden wordt om zich te ontwikkelen tot topsporter. Ook CHIO Rotterdam heeft een dergelijk programma.

Ruiters en menners worden zich steeds meer bewust van het effect dat zij hebben op andere gebruikers van de natuur. Er is daarom een veelheid aan (vaak ongeschreven) gedragsregels die nageleefd worden. Hippische bedrijven sturen het gedrag van hun paardensporters, die buiten rijden, actief. Daarnaast zijn ruiters en menners in toenemende mate betrokken bij het onderhoud van ruiters- en menroutes, bijvoorbeeld met een Natuurwerkdag.

Met de groeiende maatschappelijke betrokkenheid verwachten we dat het draagvlak voor de paardensport, en de aan te leggen ruiters- en menroutes, groot is en in de toekomst verder toeneemt.

3.6 Toenemend (binnenlands) toerisme

“In de afgelopen tien jaar nam het binnenlands bezoek toe, met gemiddeld 2% per jaar. Voor de binnenlandse markt voor vakanties en meerdaagse zakenreizen is de verwachting dat het aantal gasten in iets meer dan tien jaar groeit met maar liefst 27%: van 24,3 miljoen in 2017 tot 30,9 miljoen in 2030 (NBTC, 2018). Ons land is een ideale bestemming voor een kort verblijf. Nederlanders blijven graag in eigen land voor een weekend of midweek weg.” – Perspectief 2030, NBTC.

Deze passage uit het Perspectief 2030, laat geen ruimte voor twijfel: toerisme is *booming*. Ook paardensporters zullen meer hippische vakanties gaan plannen en met de toenemende vraag naar hippisch toerisme neemt de vraag naar ruiters- en menroutes toe; een hippisch toerist heeft een routestructuur nodig om niet te verdwalen en om op de mooiste plekken gewezen te worden.

Omdat de paardensporter toenemend mate gefaciliteerd en ontzorgd wil worden, ontstaan er mogelijkheden voor ondernemers. Hierdoor groeit bij ondernemers en overheid ook de aandacht voor de hippische toerist.

Conclusies trends en ontwikkelingen

Er zijn diverse trends en ontwikkelingen die de wens voor een ruiters- en menrouten netwerk vergroten. Genoemd zijn:

- De toenemende interesse in natural horsemanship;
- De mogelijkheid tot het aantrekken van nieuwe doelgroepen en het daarmee breder toegankelijk maken van de sport;
- De toenemende interesse in het samen sporten;
- De toenemende maatschappelijke betrokkenheid van paardensporters, wat het draagvlak voor faciliteiten voor deze groep vergroot;
- De groei van binnenlands toerisme;

De toenemende druk op de buitenruimte, wat veel uitdagingen met zich meebrengt in Zuid-Holland, vereist het maken van keuzes, ook op het gebied van routestructuren voor de paardensport.

4 Profiel van de doelgroep

In dit hoofdstuk komt het profiel van de doelgroep in beeld. Het profiel is opgebouwd uit onderstaande onderdelen:

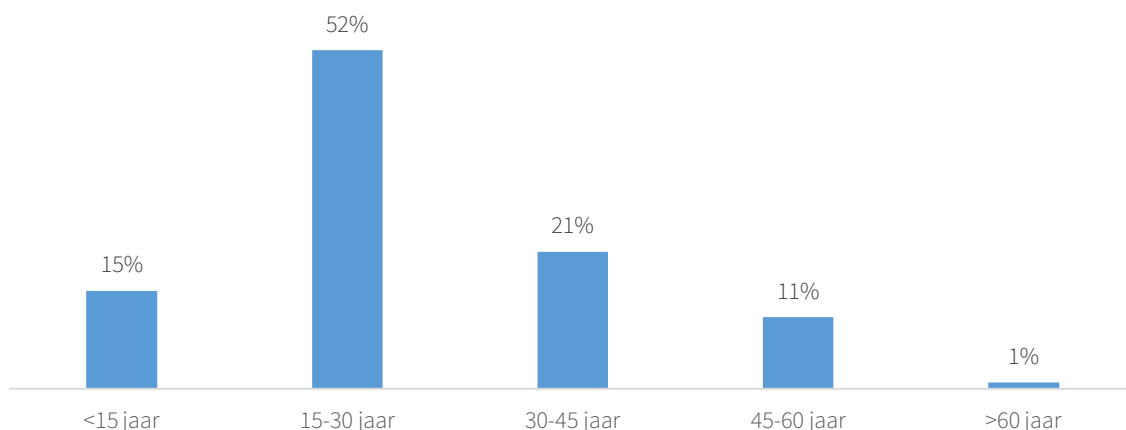
- Leeftijdsopbouw;
- Toegankelijkheid van de paardensport;
- Leefstijlprofielen

In elk onderdeel staat de buitenrijder centraal, omdat die voor de beleidmakers in Zuid-Holland het meest relevant is met het oog op de voorgenomen aanleg van de routestructuren.

4.1 Leeftijdsopbouw

67% Van alle paardensporters is jonger dan 30 jaar⁹. De leeftijd waarop met paardrijden begonnen wordt, is bij 89% van de respondenten jonger dan dertien jaar¹⁰. In stedelijke provincies (Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland) is de nieuwe aanwas vooral te danken aan de aanwezigheid van maneges¹¹. Naarmate de leeftijd stijgt, zijn meer respondenten in bezit van een eigen paard en daalt het percentage manegeruiters.

Grafiek 4.1: leeftijdsopbouw paardensporters in Nederland

De grootste ruiters en menners valt in de leeftijdscategorie 15-30 jaar. Deze grote range, van 15 jaar, maakt dat er beperkt inzicht is in de leeftijdsopbouw en uitstroom tussen 15 tot 30 jaar. Naar verwachting ligt het zwaartepunt binnen die leeftijdscategorie, tussen de 15 en 20 jaar. Uit de grafiek blijkt dat veel ruiters en menners gestopt zijn wanneer zij 30 zijn; de groep 30 tot 40 jaar is veel kleiner. Naarmate de paardensporter ouder wordt, wordt plezier en ontspanning een belangrijker element. Prestatiedrang verdwijnt bij het toenemen van de leeftijd vaak wat meer naar de achtergrond. Deze verschuiving zorgt ervoor dat buiten rijden interessanter wordt naarmate de leeftijd toeneemt.

Grote veranderingen in het leven van de paardensporter, zoals de pubertijd, het starten aan een studie, het krijgen van een relatie en het stichten van een gezin geven vaak aanleiding om te stoppen met de paardensport. De paardensport vergt dan ook een grote tijdsinvestering die vaak niet te combineren blijkt. Daarnaast worden de hoge kosten soms genoemd als redenen om te stoppen met de sport. In sommige

⁹ Het Grote Paardensportonderzoek van KNHS, 2015

¹⁰ Nationaal ruiteronderzoek 2014/2015 HAS Hogeschool met 4.868 respondenten

¹¹ Bron: HAS Hippische Monitor 2015

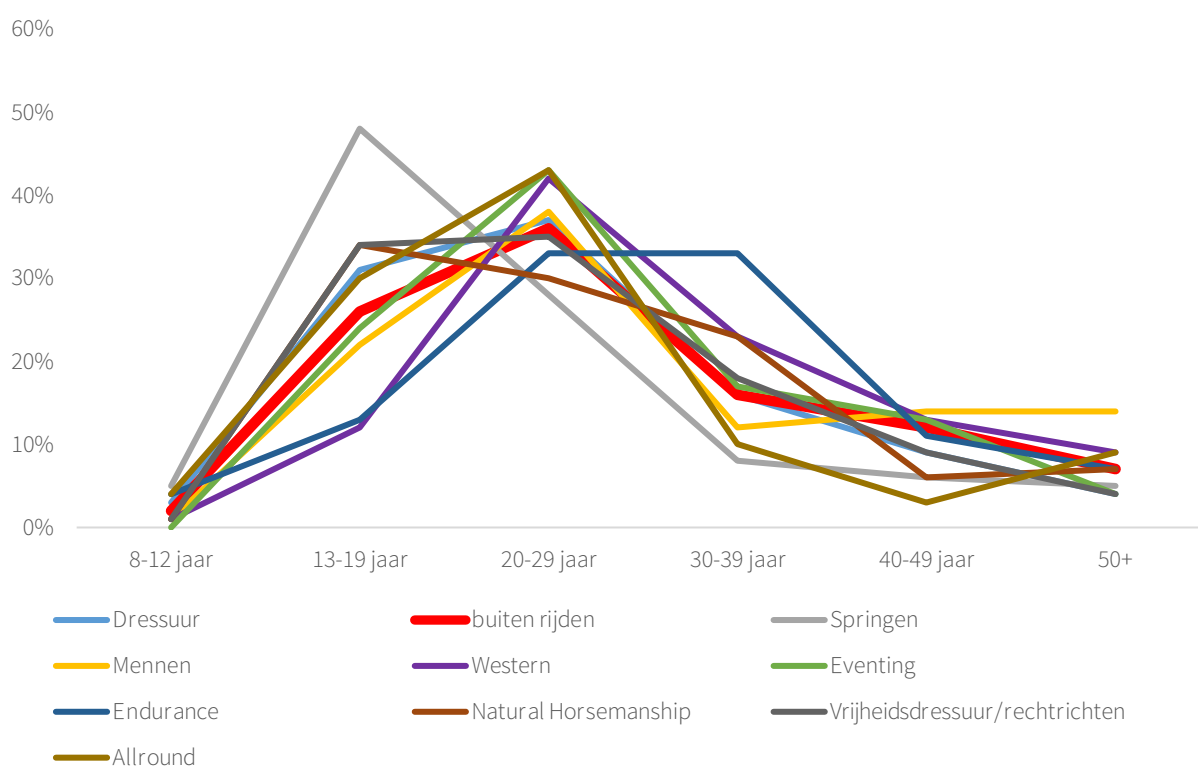
gevallen wordt de paardensport weer opgepakt nadat men weer in rustiger vaarwater komt. Volgens experts zijn de 'herstarters' vaak voormalige wedstrijdruiters die de sport voor de recreatie weer oppakken en is deze groep groeiende.

Uit onderzoek onder vertegenwoordigers van ruiters en menners blijkt dat ook het ontbreken van goede mogelijkheden om de paardensport te bedrijven en het gebrek aan afwisseling een van de redenen is om te stoppen. In de ogen van de respondenten kunnen ruiters- en menroutes ervoor zorgen dat er minder paardensporters stoppen. Echter: een groot deel van de paardensporters stopt om redenen die niet beïnvloedbaar zijn en een logische relatie hebben met de levensfase van de paardensporter.

4.1.1 Leeftijd in relatie tot buiten rijden

In onderstaande grafiek¹² zetten we de beoefende disciplines af tegen de leeftijd van de respondenten. De respondenten konden meer dan één antwoord geven.

Grafiek 4.2: Beoefende disciplines in relatie tot de leeftijd van Nederlandse paardensporters

Uit bovenstaande grafiek is af te leiden dat:

- In absolute zin is het aantal ruiters en menners dat zichzelf als 'buitenrijder' typeert het grootste in de leeftijdscategorie 20 tot 29 jaar.
- Het belang van buitenrijden toeneemt vanaf 12 jaar tot ongeveer 30 jaar. Dit geldt overigens voor alle vormen van paardensport.
- Natural horsemanship-, endurance- en westernruiters hebben een wat afwijkende lijn; zij beginnen wat later met deze disciplines en blijven deze langer beoefenen. Zij rijden veel buiten. De groep menners is bij de 50+'ers de grootste groep paardensporters. Deze paardensporters maken veel buitenritten.

¹² Bron: Nationaal ruitersonderzoek 2014/2015 HAS Hogeschool.

Omdat respondenten meer dan één antwoord konden geven kan geen uitsluitend gegeven worden over welk deel van de paardensporters wel of niet buiten rijdt in relatie tot de leeftijd. Het kan namelijk dat respondenten disciplines beoefenen die (vooral) buiten beoefend worden én wedstrijdrijder zijn en daarvoor met name in de rijhal traint.

Experts geven aan dat jonge (manege)ruiders graag buiten willen rijden maar vanwege gebrek aan ervaring dit nog niet doen. Het buiten rijden is voor veel jonge ruiders wel een lonkend perspectief. Voor maneges zijn mogelijkheden om buiten te rijden dan ook een belangrijke voorziening.

Conclusies leeftijdsopbouw

67% Van de paardensporters is jonger dan 30 jaar. Het aanbreken van een nieuwe levensfase van de paardensporter is vaak de aanleiding om te stoppen met paardrijden. Immers; de paardensport vergt een grote tijdsinvestering en een grote financiële investering.

Er lijkt ook een groep recreatieve paardensporters te zijn die stopt omdat ze te weinig plezier in de sport ervaren; zij voelen zich beperkt in de mogelijkheden om de sport te bedrijven en ervaren te weinig afwisseling. Een ruiders- en menroutrastuur kan het plezier van de paardensporter in de sport vergroten en bijdragen aan het in stand houden van de aantallen ruiders en mannen.

De wens om buiten rijden lijkt in enige mate leeftijdsgebonden te zijn; naarmate de leeftijd stijgt, stijgt de participatie in disciplines die veel buiten rijden. Maneges in Zuid-Holland zijn belangrijk bij het realiseren van een nieuwe aanwas paardensporters. Om voldoende nieuwe instroom van jonge paardensporters te behouden, is het van belang om rondom maneges voldoende uitrijmogelijkheden te hebben. Routestructuren kunnen daaraan bijdragen.

4.2 Toegankelijkheid van de paardensport

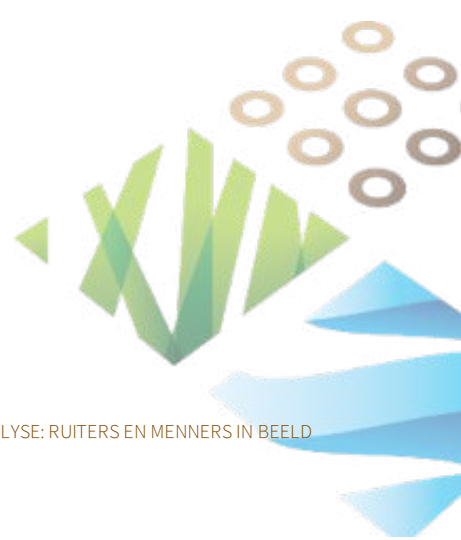
Vaak wordt de paardensport als een elitaire sport gezien. In deze paragraaf beschrijven we enkele parameters en ontwikkelingen die uitwijzen in hoeverre de paardensport toegankelijk is voor een brede groep inwoners van Zuid-Holland.

4.2.1 Opleidingsniveau

Paardensporters zijn relatief hoog opgeleid volgens het onderzoek van KHNS. Uit het Grote Paardensportonderzoek blijkt dat 48% van de respondenten is opgeleid op HBO- of universitair niveau. Het Nederlandse gemiddeld ligt op 28,9%.

4.2.2 Arbeidsparticipatie

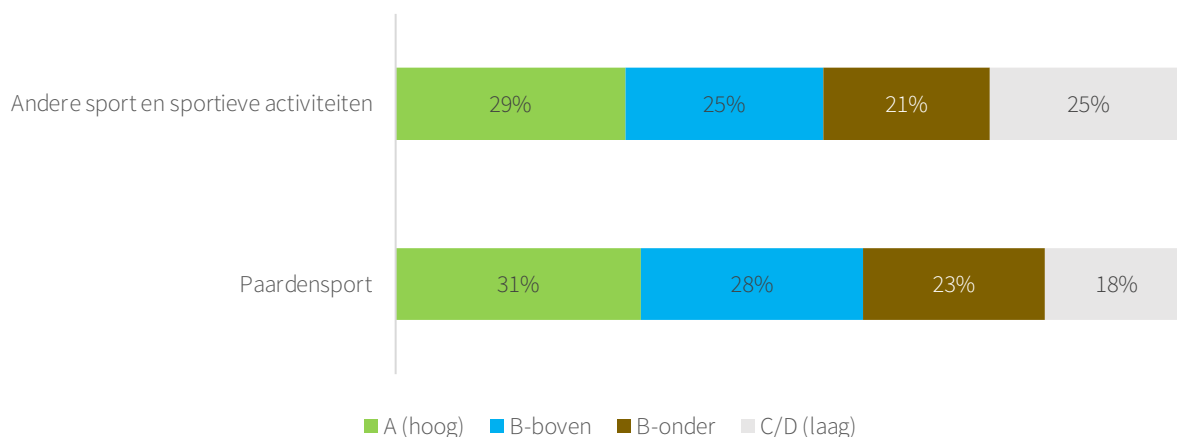
Het aantal werkende paardensporters is relatief hoog: uit het onderzoek van de KNHS blijkt dat 70% van de paardensporters die ouder zijn dan 30 jaar, vol- of deeltijd werkt. Ter vergelijking: in 2017 ligt de arbeidsparticipatie van 15 tot 75-jarigen in Nederland op 66,7% aldus het CBS.

4.2.3 Sociale klasse

Onderstaande grafiek uit het Continue Vrije Tijds Onderzoek van NBTC NIPO¹³ geeft inzicht in participatie van mensen in diverse sociale klassen in relatie tot sport in het algemeen en de paardensport in het bijzonder. Uit de grafiek blijkt inderdaad een hogere participatie in de paardensport bij de hogere sociale klassen, dit verschil is echter vrij klein als het afgezet wordt tegen de participatiegraad in sporten in het algemeen. Het is met name de C/D-groep die minder participeert in de paardensport dan in andere sporten.

Grafiek 4.1: Participatie naar sociale klasse

Diverse experts, vooral vertegenwoordigers van recreatieruiters- en menners, geven aan dat de paardensport voor iedereen bereikbaar is en dat mensen uit alle sociale klassen participeren. De vorm van participatie is echter anders; mensen in de hogere sociale klassen zijn volgens hen meer actief in de wedstrijdsport en hebben vaker een eigen paard, mensen in de lagere sociale klassen zijn vaak vooral recreatief bezig met de sport en hebben minder vaak een eigen paard. Zij rijden op een manege, zijn bijvoorbeeld 'bijrijder' (zij rijden één of meerdere keren per week op het paard van een ander omdat de hoofdruiter bijvoorbeeld zelf te weinig tijd heeft) of hebben een verzorgpaard. Daarnaast zijn er ruiters en menners uit de latere sociale klassen die zo gek zijn op de sport en de dieren dat zij bereid zijn om andere vormen van luxe op te geven, teneinde een eigen paard te kunnen houden. Voor veel paardensporters is de paardensport meer dan een hobby; het is een passie waar men graag een grote tijdsinvestering en financiële investering in doet.

4.2.4 Kosten voor paardrijden

In vergelijking met diverse (team)sporten is paardrijden duur. Onderstaand overzicht maakte HAS Hogescholen¹⁴.

Tabel 4.2: kosten voor paardrijden in relatie tot andere sporten

	Kosten outfit (vanaf)	Contributie (jeugd)	Contributie (senioren)
Voetbal	€ 90,00	€ 50 - 150	€150 - 230
Judo	€ 50,00	€ 160 - 320	€200 - 480
Hockey	€ 150,00	€ 100 - 200	€ 225 - 350
Hardlopen	€ 90,00	n.v.t.	n.v.t.

¹³ Bron: Continue Vrije Tijds onderzoek 2018 – NBTC NIPO. Hierin wordt de indeling in een sociale klasse wordt grotendeels gebaseerd op opleidingsniveau in relatie tot inkomen.

¹⁴ Hippische Monitor 2017 - HAS Hogeschool, bewerkt door Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd

	Kosten outfit (vanaf)	Eigen paard (vanaf)	Contributie manege (vanaf)
Paardrijden	€ 125,00*	€ 3.300,00	€ 780,00

* volgens experts kan tegenwoordig al vanaf € 60,00 een standaarduitrusting voor ponyruiters aangeschaft worden bij budget sportwinkels.

Het rijden op een manege is vele malen goedkoper dan wanneer een eigen paard gehouden wordt. Maar zelfs wanneer paardensporters geen eigen paard hebben, is paardrijden op de manege ca. tien keer duurder per jaar dan jeugdvoetbal. Daar kan de kanttekening bij geplaatst worden dat veel sporten stevig gesubsidieerd worden terwijl de paardensporters in de meeste gevallen niet profiteren van subsidies. Subsidies kunnen bijdragen aan de toegankelijkheid van een sport.

Van de respondenten in het Nationaal Ruitersportonderzoek 2014/2015 van Has Hogeschool onder Nederlandse paardensporters is 67% in het bezit van een eigen paard. Van deze eigen paarden staat 38% op een pensionstal en 29% aan huis. 12% rijdt op een manege en heeft dus geen eigen paard, 13% van de respondenten heeft een leasepaard en heeft 8% een verzorgpaard. Naarmate de leeftijd stijgt, zijn meer respondenten in bezit van een eigen paard en hebben minder respondenten een verzorgpaard of leasepaard. Ook daalt het percentage manegeruiters met het stijgen van de leeftijd.

Uit gesprekken met experts blijkt dat het gebruiken van het paard van een ander, naar schatting tussen de €50 en €100 per maand kost. Er is dan onderscheid te maken in het hebben van een leasepaard¹⁵ of het bijrijden van een paard. De kosten zijn afhankelijk van de beschikbaarheid van het paard en de kwaliteit van het paard. In sommige gevallen is 'bijrijden' gratis. Het hebben van een verzorgpaard is vaak helemaal kosteloos. In ruil voor verzorging van het paard mag de ruiter of menner het paard berijden of inspannen.

Behalve een financiële investering, vergt het paardrijden en mennen ook een aanzienlijke tijdsinvestering. Deze varieert van zo'n 2 uur per week voor een manegeruiter die één keer rijdt, tot ongeveer 18 uur per week en meer voor paardeneigenaren.

4.2.5 Ontwikkelingen op het gebied van toegankelijkheid

Toegankelijkheid van de paardensport staat hoog op de agenda bij de hippische ondernemers, sportbonden en organisaties. Zo wordt er specifiek aanbod op nieuwe doelgroepen, zijn er gratis proeflessen om laagdrempelig kennis te maken met de sport, worden mensen uit de lagere welstandsklassen bediend met speciale programma's etc. In hoofdstuk 2, over de betekenis van paardrijden en hoofdstuk 3, over trends en ontwikkelingen, wordt uitgebreid stilgestaan bij het thema toegankelijkheid.

¹⁵ Een leasepaard is een paard dat voor langere tijd gehuurd wordt van een eigenaar. Soms wordt één paard aan meerdere mensen verhuurd waardoor afspraken gemaakt moeten worden over gebruik en de prijs lager ligt. Er wordt over en 'bijrijder' gesproken wanneer er een 'hoofdgebruiker' is die vaak ook eigenaar van het paard is, maar een andere paardensporter het paard laat berijden. Vaak wordt een bijrijder gezocht wanneer de hoofdgebruiker zelf te weinig tijd heeft.

Conclusies toegankelijkheid

Paardensporters zijn gemiddeld hoger opgeleid en hebben een hogere arbeidsparticipatie. Echter, wanneer naar sociale klassen gekeken wordt, wijkt de verdeling van paardensporters over de sociale klassen niet sterk af van andere vormen van buitenactiviteiten.

Paardrijden en mennen is duurder dan andere sporten. Daarbij valt op te merken dat veel sporten toegankelijk gemaakt worden met subsidies terwijl de paardensport meestal niet gesubsidieerd is. Vooral wanneer men een eigen paard houdt, is de paardensport duurder dan andere sporten. Er zijn echter vormen, zoals het leasen van een paard, het bijrijden of het hebben van een verzorgpaard, die het mogelijk maken om tegen lage kosten de paardensport te bedrijven. Daarnaast zijn er veel paardensporters waarvoor de paardensport meer is dan een hobby of sport; het is een passie waar men veel voor over heeft.

De paardensport vergt een grote tijdsinvestering en financiële investering waardoor de paardensport minder toegankelijk is dan andere sporten. De passie die ruiters en menners hebben voor de sport maakt dat binnen de paardensport toch een brede groep mensen vertegenwoordigd is.

Het vergroten van de toegankelijkheid heeft de aandacht van hippische ondernemers en de sportbonden. Zij nemen diverse initiatieven om meer mensen te kunnen laten genieten van de sport en de doelgroep groter en breder te laten groeien.

4.3 Leefstijlprofielen paardensport

De Leisure Leefstijlen¹⁶ zijn een veelgebruikt instrument om meer inzicht te krijgen in de doelgroep. De Leisure Leefstijlen geven inzicht in de waardenprofielen van consumenten ten aanzien van toerisme en recreatie. Er zijn zeven leefstijlen. Een toelichting op de Leisure Leefstijlen is opgenomen in bijlage 5.

Onderstaande grafiek geeft inzicht in de gemiddelde Nederlandse recreant in relatie tot de paardensporter. De lichtgrijze balk geeft aan welk deel van de Nederlanders behoort tot welke leefstijl. De gekleurde balken geven aan tot welke leefstijlen paardensporters behoren.

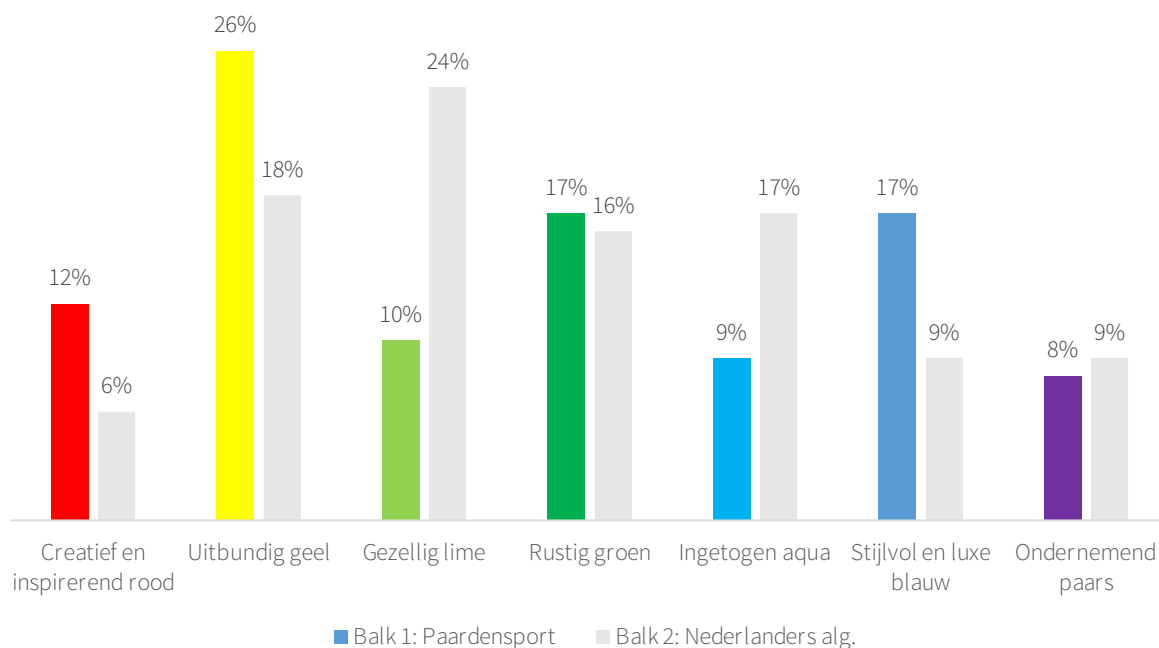
---

¹⁶ In september 2018 zijn de Leisure Leefstijlen omgevormd in de Leefstijlvinder. Omdat er echter geen specifieke informatie beschikbaar is van de Leefstijlvinder in relatie tot ruiters en routes, is gebruik gemaakt van de Leisure Leefstijlen.

Grafiek 4.3: Omvang van de Leisure Leefstijlen die paardensport beoefent (gekleurd) in relatie tot omvang van deze groepen recreanten in Nederland (grijs)

Het valt op dat paardensporters met name oververtegenwoordigd zijn in de leefstijlen ‘rood’, ‘blauw’ en ‘geel’. De gele doelgroep is ook veruit de grootste doelgroep onder paardensporters. Met name ‘lime’ en ‘aqua’ zijn ondervertegenwoordigd onder paardensporters.

Korte karakterisering van de zeven leefstijlen:

- **Rood:** Creatief, op zoek naar uitdagingen en inspirerende ervaringen. Bewegen zich graag buiten de gebaande paden.
- **Paars:** Laten zich graag verrassen en inspireren. Nieuwe dingen zien, ontdekken en beleven.
- **Blauw:** Zelfverzekerd, zakelijk. Vinden dat ze in hun vrijetijd wel wat luxe en stijlvolle ontspanning verdienen.
- **Aqua:** Rustige, geïnteresseerde recreanten. Zoeken verdiepende, inspirerende activiteiten. Gaan vaak samen met hun partner op stap.
- **Geel:** Echte levensgenieters. Houden van samen met anderen actief en sportief recreëren.
- **Lime:** Recreëren is lekker vrij zijn, rust en ontspanning. Ze zijn gericht op het eigen gezin, de directe leefomgeving.
- **Groen:** Rustige recreanten. Geen grote wensen, houden van privacy en rust.

Uit het onderzoek ‘Healthcheck recreatieve routestructuren Zuid-Holland’ blijkt dat met name de paarse en blauwe paardensporters bovengemiddeld gebruik maken van aaneengesloten routestructuren. Zij houden namelijk van goede voorzieningen en zij weten dat een routestructuur hen goed faciliteert én langs de mooiste plekken voert. Hierdoor kunnen zij onbezorgd genieten en een gevoel van vrijheid ervaren.

Met de kennis van de vertegenwoordiging van leefstijlen onder paardensporters kunnen ruiter- en menroutes, de landschapsbeleving, de mate van avontuur of uitdaging in het tracé én de faciliteiten onderweg (bijvoorbeeld horeca of overnachtingsaccommodaties) beter aangesloten worden op de wensen van de gebruiker. Bij een goede aansluiting van het routenetwerk op de doelgroepen wordt het plezier in de paardensport zo optimaal mogelijk, worden de routestructuren intensiever gebruikt en wordt het groeipotentieel van de doelgroep ten volle benut.

Voorbeelden voor de ideale ruiter en/of menroute voor de paarse doelgroep

De paarse doelgroep wordt graag verrast. Een route die over een onverhard pad gaat en liefst slingerend en door de vrije natuur (bijvoorbeeld over het strand), heeft sterk de voorkeur. Ook uitdagingen onderweg, bijvoorbeeld een waterbak waar doorheen gewaad moet worden of een omgevallen boom om overheen te springen, kan de paarse doelgroep waarderen. De slipjacht is bij uitstek een leuk paardenevent voor een paarse ruiter.

Voorbeelden voor de ideale ruiter en/of menroute voor de blauwe doelgroep

De blauwe doelgroep wil ontzorgd worden en een gevoel van luxe ervaren. Gemak is hierbij van belang. De 'blauwe' ruiter is erg kritisch. Het pad moet gemakkelijk te volgen zijn dankzij bewegwijzering die op orde is en de faciliteiten zoals een trailerparkeerplaats of rustplek dienen van een goed niveau te zijn. Een ruiter- of menroute is voor deze groep nog interessanter als hij leuke 'afstappers' bevat. Een bezienswaardigheid of een goede horecazaak zijn interessant voor deze doelgroep. Voor de blauwe doelgroep is een ruitersportarrangement interessant die een goede route, horeca en eventuele leuke extra's bevat zoals een massage na de rit.

Voorbeelden voor de ideale ruiter en/of menroute voor de gele doelgroep

De gele doelgroep houdt van gezelligheid. Het faciliteren van de mogelijkheid om gemakkelijk met elkaar af te spreken en te verzamelen is fijn voor deze ruiter. Omdat de gele doelgroep van competitie houdt is het voor deze paardensporters interessant om via een app, bijvoorbeeld Strava, bij te houden hoeveel kilometers en met welke snelheid gereden wordt. Een horecapunt of andere afstapper onderweg is prettig. Dit mag praktisch zijn; een cafetaria met een terras kan al op waardering rekenen. Een Ride & Run of Ride & Bike zijn leuke paardenevents voor gele paardensporters.

Conclusies leefstijlprofielen

Voor de gele, blauwe en rode groep zijn oververtegenwoordigd onder ruiters en menners in Zuid-Holland. Met name de paarse en blauwe paardensporters houden van aaneengesloten routes en routenetwerken.

Omdat de rode doelgroep vooral vrijheid nastreeft en weinig gebruik wil maken van routenetwerken is het aan te bevelen om in Zuid-Holland te investeren in een passende beleving voor vooral de gele en blauwe paardensporter.

5 Waardering en bereidheid

In dit hoofdstuk komt de waardering van routes door paardensporters aan de orde en in hoeverre men bereidheid is om te reizen naar routes en mee te investeren in beheer en onderhoud.

5.1 Waardering routes

Paardensporters geven de ruiter- en menroutes in Zuid-Holland een laag rapportcijfer; een 5,7¹⁷. Rapportcijfers moeten doorgaans boven de 8,0 uitkomen om een netwerk als 'op orde' te kunnen betitelen. De lage waardering van de huidige routes wordt grotendeels bepaald door het ontbreken van mogelijkheden voor ruiters en menners.

Alleen de aantrekkelijkheid van het landschap wordt met een voldoende gewaardeerd én wordt erg belangrijk gevonden door de vertegenwoordigers van ruiters en menners in Zuid-Holland. Experts bevestigen dat voor Zuid-Holland het landschap een *Unique Selling Point* is: er kan in de duinen en op het strand gereden worden. Daarnaast zijn de Zuid-Hollandse eilanden attractief voor paardensporters. Er zijn overigens enkele uitzonderingen op de slechte waardering. Vooral Meijendel werd binnen het onderzoek vaker genoemd als een van de plekken waar buitenrijmogelijkheden goed op orde zijn.

Tabel 5.1: beoordeling routekwaliteit ruiter- en menroutes uit de Healthcheck Recreatieve Routestructuren Zuid-Holland

Punten routekwaliteit	Waarderingcijfer
Aantrekkelijkheid van het landschap	7,3
Aantrekkelijkheid routeverloop	5,9
Aanduiding van de route (bebording)	5,7
Informatiepanelen op orde	4,7
Kwaliteit van de paden en wegen	4,9
Aanwezigheid van horeca (restaurant, café, terrasje)	4,9
Rust op de route	5,9
Breedte van de paden	5,7
Bewegwijzering naar pleisterplaatsen (horeca, bezienswaardigheden, strand, etc.)	4,7
Aanwezigheid van rustplaatsen onderweg (bijv. bankjes, drinkplekken)	4,1
Aanwezigheid van prullenbakken onderweg	4,7

¹⁷ Bron: Healthcheck recreatieve routestructuren Zuid-Holland

5.1.1 Eisen aan een goede routestructuur

Binnen de diverse onderzoeksmethodieken die gehanteerd zijn, zijn eisen aan een goede routestructuur genoemd. De belangrijkste elementen voor een goede routestructuur komen hieronder aan de orde.

Veiligheid

De huidige voorzieningen voor ruiters en menners worden zeer slecht gewaardeerd. Uit de Healtcheck, de gesprekken met experts en online onderzoek onder vertegenwoordigers van gebruikers, blijkt dat met name onveilige situaties een probleem vormen voor ruiters in Zuid-Holland. Rijden langs of oversteken bij drukke wegen, (onverwachte) obstakels op het pad, medegebruik van paden door spelende kinderen of mountainbikers of te smalle paden langs prikkeldraad of een sloot zijn voorbeelden van onveilige situaties.

Een onveilige situatie voor een paard en ruiter/menner

Toegankelijkheid

Toegankelijkheid is een vaak genoemd probleem voor paardensporters in Zuid-Holland. Op veel paden mag niet gereden worden met paarden waardoor men ervoor kiest om op de hoofdwegen of op de fietspaden te rijden. Dit werkt onveilige situaties in de hand en de ergernis van andere weggebruikers. Het parkeren van een trailer en het laden en lossen van het paard is niet toegestaan, onveilig in combinatie met passerend verkeer of in verband met ruimtegebrek onmogelijk. Menners hebben vaak last van geblokkeerde paden door bijvoorbeeld paaltjes of hekken die niet ver genoeg open kunnen. Een minimale breedte voor menners dient over de gehele lengte van een tracé gewaarborgd te worden.

Ondergrond

Het is erg belangrijk dat de paden een goede ondergrond hebben. Te mul zand is onprettig voor ruiter/menner en paard en werkt vermoeidheid en blessures in de hand. Een wat verende zandbodem, bosgrond bijvoorbeeld, is voor een ruiter geschikt. Voor menners is een wat hardere ondergrond geschikt.

Horeca onderweg

Ruiters en menners in Zuid-Holland hebben hun laatste buitenrit in 77% van alle gevallen niet gecombineerd met een andere activiteit¹⁸. Een klein aandeel, 13%, heeft een horecagelegenheid bezocht tijdens de laatste buitenrit.

Uit de Healthcheck blijkt dat aanwezigheid van horeca op Zuid-Hollandse routes erg beperkt is; dit is een gemiste kans. Vooral de paardensporter die langer onderweg is, is bereid om een pauze in te lassen en geld uit te geven onderweg. De combinatie rijden met horeca is van meerwaarde voor veel ruiters en menners. Bij het maken van een dagtocht is de aanwezigheid van pleisterplekken en leuke 'afstappers' zelfs een voorwaarde.

Slechts 35% van de huidige ruiter- en menroutes in Zuid-Holland komt op minder dan 150 meter langs een horecagelegenheid. Het is voor paardensporters van belang dat er bij de horecagelegenheid plek is om het paard tijdens het bezoek te stallen. Hoe omvangrijk het aanbod is op dit vlak, is in de Healthcheck niet inzichtelijk gemaakt. Het daadwerkelijke aandeel routes waaraan horecagelegenheden liggen die toegankelijk zijn voor paardensporters zal daarom, naar verwachting, nog (veel) lager liggen dan die eerdergenoemde 35%. Ook is niet inzichtelijk in hoeverre de horecagelegenheden goed zichtbaar en vindbaar zijn. Voor fietsen en paardrijden/mennen is een horeca op enige afstand van de route ook goed bereikbaar, mits er een duidelijke bewegwijzering is.

Aantrekkelijkheid van het landschap

Volgens experts heeft het rijden in een natuurgebied of recreatiegebied de absolute voorkeur van ruiters en menners. Een rit van twee uur aaneengesloten rijden is dan ideaal. Indien noodzakelijk kunnen kleinere gebieden via verbindingswegen aan elkaar gekoppeld worden om toch een grotere rit te kunnen maken.

Uit de Healthcheck blijkt dat, indien men thema-routes rijdt, het thema vaak landschap en de natuur is.

---

¹⁸ Bron: Healthcheck recreatieve routestructuren Zuid-Holland

5.2 Reisbereidheid

Uit gesprekken met experts en de online enquête onder vertegenwoordigers van paardensporters in Zuid-Holland blijkt dat de reisbereidheid naar een route afhankelijk is van de situatie en de aantrekkingskracht van de route.

5.2.1 Te paard

In het geval van een uitrijrit volgt men vaker dezelfde route en kent men de weg. In het geval van een uitrijmogelijkheid vanaf de stalling is er een reisbereidheid van 5 tot 15 minuten. Deze reisbereidheid hangt samen met de lengte van de buitenrit: vaak (bijvoorbeeld indien een manegepaard gebruikt wordt) duurt een buitenrit één of anderhalf uur. Indien de weg naar de route onderdeel van de beleving is/aangenaam is, kan de reistijd wat opgerekt worden.

In andere gevallen is een buitenrit echt een uitstap. Dan is men bereidheid om naar een grote afstand naar een route te overbruggen.

5.2.2 Met een trailer

Indien de route niet per paard bereikbaar is, is het nodig om met een trailer te reizen. In dat geval is het een voorwaarde dat de ruiter of menner over een trailer, geschikte auto én rijbewijs beschikt. Veel maneges en pensionstallen beschikken over een trailer die voor een klein bedrag, bijvoorbeeld €10 per dag, geleend kan worden. Ook lenen paardensporters onderling elkaars trailers en wordt er vaak 'gecarpoold'. Er zijn ook paardentaxi's beschikbaar, er is echter maar een kleine markt voor deze dienst in relatie tot recreatief buitenrijden.

Menners hebben een extra uitdaging. Behalve het paard of de paarden, moet ook het rytuig vervoerd worden. Soms wordt hiervoor een vrachtwagen gebruikt of wordt met twee trailers gereden waarbij dan in de ene de

paarden en in de andere het rijtuig vervoerd wordt. Vooral bij meerspannen is, behalve vervoer, ook vaak een extra verzorger nodig om te helpen bij het inspannen van de paarden. Deze verzorger kan op dat moment niet op de stal aanwezig zijn en daar dus geen werk verrichten. Om die reden is te verwachten dat de groep menners die met een trailer naar een startpunt reizen, klein is. Menners die bijvoorbeeld specifieke trainingsbehoeften hebben zullen dit in sommige gevallen ondernemen.

Ook bij de paardensporters die er met een trailer op uit trekken is de lengte van de buitenrit vaak bepalend voor de reisbereidheid: de ruiter uit de regio die frequenter een kortere rit maakt, de regiorit, wil maximaal 30 minuten reizen om verhoudingsgewijs niet te veel reistijd te verliezen. De hippische toerist die een dagvullende rit onderneemt wil wel anderhalf uur reizen of langer. De hippische toerist rijdt dus ook buiten de eigen regio.

5.3 Bereidheid deelname aan beheer en onderhoud

Hoe het beheer en onderhoud georganiseerd van ruiter- en menroutes, verschilt in Nederland en zelfs per route:

- Een ondernemer heeft zelf een (stuk van een) route aangelegd die hij zelf beheert en onderhoudt. Denk hierbij aan een manage, pensionstal of horecagelegenheid. Er speelt een commercieel belang mee. De ondernemer beschikt vaak over eigen materieel zoals een tractor met opsleepnet.
- Een vertegenwoordiger van ruiters en menners beheert en onderhoudt de routes. Bij het onderhoud helpen ruiters en menners. Dit is bijvoorbeeld het geval bij de stichting Ruiters en Menners.
- Een routebureau beheert de routes en roept bij onderhoud hulp in van ruiters en menners.
- Een terreinbeheerder beheert de routes en roept bij onderhoud hulp in van ruiters en menners.
- Een routebureau of terreinbeheerder kopen onderhoud in bij externe partijen of voeren het onderhoud uit met eigen mensen.

Beheer en onderhoud – een eenduidige definitie

Routebeheer:

- Borgen en bewaken van de kwaliteit en continuïteit van de routes (tracering) en de bewegwijzering en de uniformiteit wat betreft uitvoering ('systeembeheer').
- Zorgen dat onderhoud bewegwijzering adequaat is geregeld.
- Zorgen dat de routes goed worden ontsloten voor het publiek.
- Zorgen dat het gebruik van de routes goed wordt gemonitord.

Routeonderhoud:

- Controle van de routes en de bewegwijzering; toetsing aan kwaliteitsnorm (inspectie).
- Herstel van gebreken binnen vastgestelde periode, zowel aansluitend op periodieke inspectie als bij tussentijdse meldingen.

Het concept 'Adopteer een route', dat KNHS uitrolde in samenwerking met terrein beherende organisaties, wordt vaak gezien als zeer succesvol in het betrekken van ruiters en menners bij het onderhoud van routes. Paardensporters kunnen zich via de website aanmelden voor specifieke routes of gebieden. Zij worden vervolgens één of twee keer per jaar opgeroepen voor een veldwerkdag waarbij zij klein onderhoud verrichten zoals snoeiwerkzaamheden.

Ook wordt onderhoud door vrijwillige paardensporters gecoördineerd door beheerders. Uit interviews met andere regio's blijkt dat, in sommige gevallen, ruiters en menners een aandeel hebben in het controleren en

onderhouden van de routes. Het is echter een uitdaging om goede vrijwilligers te vinden hiervoor. Ook dienen vrijwilligers goed aangestuurd te worden. Dit vergt goede communicatie en organisatie.

5.4 Betalingsbereidheid

Uit onderzoek van Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd naar betalingsbereidheid voor recreëren in een gebied blijkt dat, wanneer men iets extra's krijgt, bijvoorbeeld een faciliteit zoals een ruiter- en menroute, de betalingsbereidheid voor een gebied groeit. De financiële bijdrage die men wil doen is meestal bescheiden. Er zijn diverse manieren om ruiters en menners om een financiële bijdrage te vragen:

- Kopen van een eendaags toegangsbewijs;
- Een vignet dat een bepaalde periode toegang verschaft;
- Betaald parkeren;
- Vrijwillige bijdrage, structureel (donateurschap) of eenmalig. Om gelden voor de aanleg te verwerven kan bijvoorbeeld ook een crowdfunding actie opgezet worden.

Op diverse plekken in Nederland wordt aan ruiters en menners een financiële gevraagd om het ruiter- en menrouthenetwerk te gebruiken. Dit is dan vaak in de vorm van vignetten. Kosten voor een ruitervignet lopen uiteen van €3,55 per dag voor NP de Hoge Veluwe tot een jaarkaart voor €45,00 om te rijden in het Goois Natuur Reservaat.

Het is voor paardensporters soms onduidelijk op welk moment en voor welk gebied een vignet nodig is, wat tot onzekerheid leidt en daar door waarschijnlijk tot minder intensief gebruik. Daarnaast is het belangrijk dat het vignet gemakkelijk aan te schaffen is, bijvoorbeeld via een webshop of nabij een startpunt. Het invoeren van een vorm van betaling voor een gebied vergt daarmee een inspanning van de beheerder: goede communicatie richting gebruikers en brede verkrijgbaarheid. Daarnaast moeten er administratieve werkzaamheden verricht worden indien een vorm van betaling door gebruikers ingevoerd wordt in een gebied.

Conclusies waardering en bereidheid

De mogelijkheden om buiten te rijden in Zuid-Holland worden slecht gewaardeerd. De belangrijkste reden is dat er simpelweg onvoldoende routenetwerken zijn. Dit leidt tot een aanzienlijk lagere gebruiksintensiteit in Zuid-Holland in vergelijking met andere gebieden. Met name op gebied van veiligheid en toegankelijkheid is er veel winst te boeken. Ook de kwaliteit van de ondergrond is belangrijk. Horeca onderweg is bij langere ritten een goede bijkomstigheid en in die behoefte worden ruiters en menners nu niet voorzien.

De knelpunten zijn op te lossen door het aanleggen en onderhouden van routestructuren. Wat niet beïnvloedbaar is, maar wel topprioriteit en goed beoordeeld, is de landschappelijke aantrekkelijkheid van Zuid-Holland.

De bereidheid om te reizen naar een route is afhankelijk van de aantrekkingskracht van het gebied/de route maar ook de omstandigheid waarin de paardensporter zich bevindt zoals het beschikken over een vervoer en/of tijd. Routes van hoge kwaliteit kunnen rekenen op ruiters en menners die van verder weg komen; de hippische toerist.

Paardensporters zijn bereid om zelf een investering te doen in mogelijkheden om buiten te rijden, ofwel door bij te dragen in het onderhoud ofwel door een financiële bijdrage te doen. Het betrekken van de paardensporter op deze vlakken vergt wel een investering. Bij onderhoud is het vinden en aansturen van vrijwilligers een uitdaging. Bij het vragen om een financiële bijdrage dient de communicatie, verkrijgbaarheid van betalingsbewijzen en administratie blijvend goed georganiseerd te worden.

6 Benchmark

De benchmark in dit hoofdstuk geeft antwoord op hoe in Zuid-Holland de paardensporter gefaciliteerd is met ruiter- en menroutes in vergelijking met andere provincies in Nederland. Dit hoofdstuk is opgebouwd uit twee onderdelen:

- Een kwantitatieve benchmark, die cijfermatige vergelijking biedt;
- Een kwalitatieve benchmark waarbij ingezoomd wordt op relevante leerervaringen voor Zuid-Holland. Om de leerervaringen op te halen, werden vier regio's geïnterviewd in het kader van dit onderzoek.

6.1 Kwantitatieve benchmark

In de kwalitatieve benchmark worden alleen routes vergeleken. Onder routes worden losse routes en routenetwerken verstaan. Zuid-Holland heeft momenteel geen of amper¹⁹ aaneengesloten routes voor paardensporters. Wel zijn er 550 kilometer ruiter- en menpaden welke met beperkte inspanning gedeeltelijk als aaneengesloten routes kunnen worden doorontwikkeld als knooppuntennetwerk. Dit knooppuntennetwerk is in voorbereiding. Echter, omdat het knooppuntennetwerk nog niet gereed is en omdat de belevingswaarde, en daarmee de kwaliteit, niet van een pad niet vergelijkbaar is met een route, zijn de ruiter- en menpaden in deze benchmark niet meegenomen. Het verschil tussen een pad en een route wordt hieronder toegelicht.

---

¹⁹ Enkele particuliere initiatieven hebben geleid tot routes en het beheer ervan, de omvang van deze initiatieven is niet in beeld.

Tabel 6.1 het verschil tussen een ruiters- en menpad en ruiters- en menroute

Faciliteit	Toelichting
Ruiters- en menpad	<p>Een ruiters- of menpad wordt aangegeven met bebording en de ondergrond is geschikt gemaakt voor gebruik met paarden. Een ruiters- of menpad is uitsluitend bedoeld voor ruiters en menners en dus niet toegankelijk voor andere recreanten. Indien er een ruiterspad is, moet deze gebruikt worden. Indien deze voorziening er niet is, wordt een ruiters en menner door de Nederlandse verkeerswet gezien als 'bestuurder'.</p> <p>Een ruiters- of menpad kan onderdeel uitmaken van een route, maar dat hoeft niet. Het kan ook een pad zijn dat door een terrein loopt en aansluit op openbare wegen.</p>
Ruiters- en menroute	<p>Een ruiters- en menroute is een ronde die men kan beginnen op een tevoren bepaald startpunt, waar men na afloop ook weer uitkomt. Een ruiters- en/of menroute kan (gedeeltelijk) over speciaal aangelegde ruiters- en menpaden en (gedeeltelijk) over openbare wegen en paden lopen.</p>

Om uitspraken te kunnen doen over een toekomstige situatie, wordt ook de ambitie uit het Ruiters- en menpadenplan voor Zuid-Holland in deze benchmark meegenomen.

Het Ruiters- en menpadenplan

In het 'Ruiters- en menpadenplan 2019' werd samen met de stakeholders (zijnde gebruikers, gemeenten en terreinbeheerders) samengesteld. In dit plan wordt de ambitie neergelegd om, aanvullend op de huidige 550 kilometer, 700 kilometer nieuwe ruiters- en menpaden aan te leggen. Daarmee zou het totaal aantal kilometers ruiters- en menpaden op 1.250 uitkomen.

Ook luidt de ambitie dat de ruiters- en menpaden, de bestaande én nieuwe paden, opgenomen worden in een ruiters- en menroutenetwerk. Hierdoor ontstaat 1.250 kilometer aan ruiters- en menroutenetwerk.

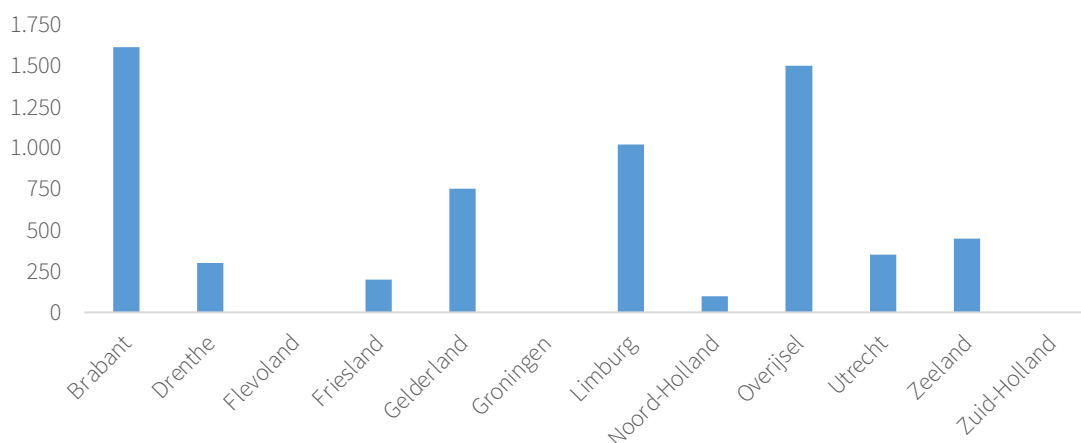
Een routenetwerk loopt bij voorkeur over ruiters- en menpaden maar zou, indien geen ruiters- of menpad gerealiseerd kan worden, ook gedeeltelijk over de openbare weg gelegd kunnen worden. Dat houdt in dat de totale omvang van het routenetwerk, bij invulling van de totale ambities, hoger kan komen te liggen dan 1.250 kilometer.

In de benchmark wordt de hoeveelheid routes van alle provincies en het aantal paardensporters in vergelijking met het aantal kilometer routes met elkaar vergeleken. Het aantal kilometers routes per provincie is afgeleid uit het onderzoek 'routebeheer en routebureaus' dat Jonge Honden uitvoerde in opdracht van Fietsplatform en Wandelnet. Op basis van deskresearch is dit overzicht aangevuld. Het zou kunnen dat er routes en routenetwerken zijn die niet in beeld gebracht zijn.

In onderstaande grafiek wordt het aantal kilometers ruiters- en menroutes per provincie weergegeven. In Zuid-Holland zijn momenteel geen aaneengesloten ruiters- en menroutes.

Grafiek 6.1 Aantal kilometers ruiter- en menroutes per provincie

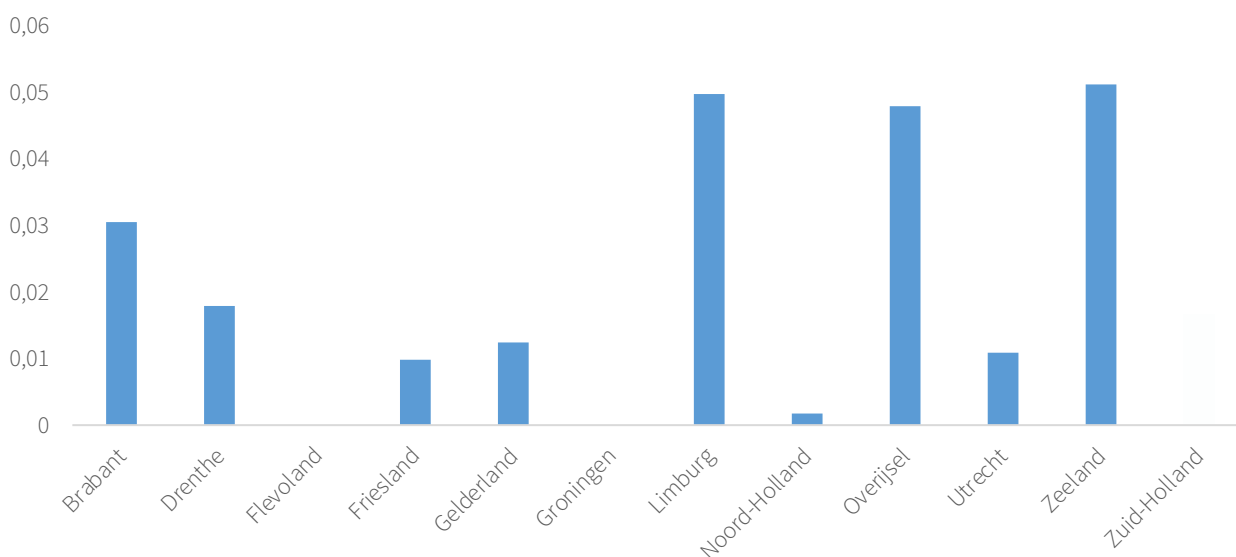

Wat valt op:

- Brabant en Overijssel hebben veel kilometers ruiter- en menroutes. Zuid-Holland, Flevoland en Groningen lijken, op basis van de gegevens die bekend zijn, geen aanbod te hebben.
- Bij aanleg van 1.250 kilometer (550 kilometer over bestaande paden en 700 kilometer over nieuwe paden, zoals in het ruiter- en menpadenplan beschreven staat) aaneengesloten ruiter- en menroutes, zou Zuid-Holland behoren tot de top 3 van Nederland. Alleen Brabant en Overijssel bieden meer routhemogelijkheden.

In onderstaande grafiek worden het aantal kilometers ruiter- en menroutes afgezet tegen het aantal paardensporters in de provincie.

Grafiek 6.2 De verhouding van het aantal paardensporters tot het aantal kilometers routes

Wat valt op:

- Limburg, Overijssel en Zeeland hebben veel kilometers ruiter- en menpaden in verhouding tot het aantal ruiters in de provincie.
- Bij aanleg van 1.250 kilometer routenetwerk (550 kilometer over bestaande paden en 700 kilometer over nieuwe paden, zoals in het ruiter- en menpadenplan beschreven staat) krijgt Zuid-Holland een gemiddeld aanbod in vergelijking met Nederlandse provincies, wanneer het afgezet wordt tegen het aantal ruiters en menners. Om aan te tonen hoe de verhouding zou liggen is dit ingetekend met een lichte balk.

6.2 Kwalitatieve benchmark

Om meer inzicht te krijgen in mogelijkheden voor beheer en onderhoud, marketing en doorontwikkeling van routes, zijn vier regio's bevrraagd op deze thema's. Er zijn telefonische interviews afgenomen met Recreatieschap Noord-Holland, VVV Zeeland, Provincie Utrecht en Routebureau Noord- en Midden-Limburg.

6.2.1 Beheer en onderhoud

Beheer en onderhoud komt in vele vormen en maten voor. Ruiter- en menroutes worden vaak niet door routebureaus, maar door derden ontwikkeld en vervolgens door hen ook onderhouden en beheerd. Dit kunnen verschillende partijen zijn²⁰, denk aan:

- KNHS
- St. hippisch toerisme
- Stichting Ruiter en Mennen
- Terreinbeheerders zoals Staatsbosbeheer
- Manegehouders
- Particulieren of andere grondeigenaren.

Het onderhoud vindt op allerlei manieren plaats. Zo zijn er partijen die hun eigen onderhoudsdienst hebben, wordt het uitbesteed via een aannemer of is er een groep vrijwilligers actief. Eerder, in paragraaf 5.3, werd al het initiatief 'Adopteer een route' genoemd dat vrijwilligers betreft bij onderhoud van routes. De inzet van vrijwilligers zorgt wellicht voor lokale draagkracht en goodwill, maar vraagt ook organisatiekracht en professionele (en betaalde) coördinatie. Vaak kiest men ervoor om, aanvullend op het werken met vrijwilligers, ook met een aannemer te werken om de continuïteit te waarborgen.

Aangegeven wordt dat ruiter en menroutes, in vergelijking met wandel- en fietsroutes, duur in onderhoud en beheer zijn. De financiering van het onderhoud neemt dan ook verschillende vormen aan. Zo worden kosten doorberekend aan gemeenten en/of provincie middels verdeelsleutels op basis van aantal kilometers route, per bordje of per inwoner. Ook worden kosten soms (deels) terugverdiend door de gebruikers mee te laten betalen, bijvoorbeeld door vignetten aan te bieden.

6.2.2 Marketing

Het is belangrijk hier een onderscheid te maken tussen inspiratie en informatie:

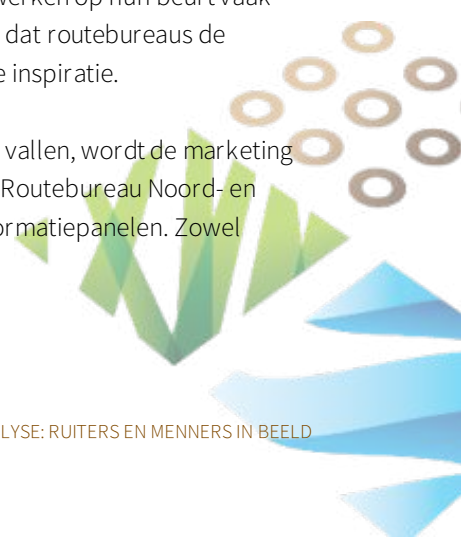
- Informatie is met name het delen van informatie over het routeaanbod. Denk hierbij aan het beschikbaar stellen van een routeplanner of kaart.
- Inspiratie is vooral het vermarkten van routes en het inspireren van de consumenten om gebruik te maken van de routes. Hier ligt vaak een opdracht voor regio marketeers.

Routebureaus werken veel samen met andere marketing en communicatiepartners. Veelal regio- of provincie dekkende marketingorganisaties (= destinatie marketingorganisatie: DMO). Deze werken op hun beurt vaak weer samen met landelijke informatie- en promotiepartners. Wat veel voorkomt is dat routebureaus de informatieverstrekking voor hun rekening nemen en de DMO's zorg dragen voor de inspiratie.

Omdat ruiterroutes vaak niet onder de verantwoordelijkheid van een routebureau vallen, wordt de marketing het domein van de eigenaren van de routes en terreinbeheerders. VVV Zeeland en Routebureau Noord- en Midden-Limburg bieden vooral informatie in de vorm van (digitale) kaarten en informatiepanelen. Zowel

---

²⁰ Bron: 'Onderzoek routebeheer en routebureaus' van Fietsplatform, Wandelnet en Jonge Honden.

Recreatieschap Noord-Holland (RNH) als Provincie Utrecht verrichten geen marketinginspanningen voor hun ruiterroutes. In Utrecht is het zelfs het geval dat marketing helemaal niet wenselijk is omdat terreinbeheerders hebben aangegeven dat zij het gebruik niet extra willen stimuleren. De KNHS is met de website buitenrijden.nl, dat geautomatiseerd de GIS-kaarten inleest, de enige landelijk actieve marketingpartij. Daarnaast wordt van de ondernemers verwacht, en dit gebeurt ook veel, dat zij het routenetwerk onder de aandacht brengen bij hun klanten en gasten.

Beheerders hebben betrekkelijk weinig zicht op het gebruik en de gebruikers van de routestructuren. Het ontbreekt hen vaak aan de financiële middelen om een monitoring uit te (laten) voeren en daarom gebeurt dit weinig of niet. Beheerders zijn aarzelend in het gebruik van monitoringtechnieken om gebruiksintensiteit in beeld te brengen, omdat deze nieuw zijn en nog kinderziektes bevatten. Ook zijn de huidige technieken relatief duur. Zo is RNH aan het experimenteren met warmtesensoren. Er zijn echter allerlei storingen waardoor de output niet betrouwbaar is.

De wensen en behoeften van de gebruikers zijn bij de aanleg van routestructuren in beeld gebracht maar worden verder niet gemonitord. Het gebrek aan inzicht in gebruiksintensiteit en de tevredenheid wordt door de regio's als een gemis gezien omdat dit inzicht belangrijk is voor het (politieke) draagvlak voor de lange termijn en de doorontwikkeling.

6.2.3 Doorontwikkeling

Doorontwikkeling kan er aan bijdragen om meer vraaggericht, in plaats van aanbodgericht, te werken. Deze vraaggerichtheid kan bijdragen aan de intensivering van het gebruik. Om de vraag in beeld te krijgen, zal monitoring moeten plaatsvinden, idealiter gekoppeld aan onderzoeken die de behoeften en wensen van gebruikers in beeld brengen. Doorontwikkeling kan betrekking hebben op de route zelf óf de faciliteiten onderweg.

Bij het ontwikkelen van faciliteiten kunnen ondernemers een grote rol spelen. Enkele voorbeelden zijn:

- In recreatiegebied Spaarnwoude is een samenwerkingscollectief actief waarin alle ondernemers in Spaarnwoude vertegenwoordigd zijn, genaamd 'Spaarnwoude geeft energie'. Zij bespreken, samen met RNH kansen, samenwerkingen en activiteiten, ook op het gebied van ruitersport.
- In recreatiegebied Geestmerambacht is een actieve manege (manege Beukers) die evenementen organiseert, waar onder het grootschalige en internationale evenement 'North Holland Horse Trials'.
- In Noord-Limburg zijn enkele voorbeelden voor handen van verblijfsaccommodaties die, toen ze de vraag naar routes zagen stijgen, zich zijn gaan richten op de hippische toerist door hun paardenstallen ter beschikking te stellen.
- Het Van der Valk Hotel De Cantharel in Apeldoorn richt zich op paardensporters met luxe én meer budget verblijfsaccommodaties. Zij combineren logies met het routenetwerk dat gemakkelijk bereikbaar is vanaf het hotel.
- In de Loonse en Drunense Duinen beschikt bijna elke horecazaak over een plek waar paarden tijdelijk gestald en verzorgd kunnen worden.

Om ondernemers te stimuleren om aanbod te ontwikkelen, dienen zij goed geïnformeerd en betrokken te worden. Hierbij is het van belang dat niet alleen gericht wordt op de maneges maar op de gehele recreatiesector waaronder de logiesverstrekkers en horecazaken.

Conclusies benchmark

In Zuid-Holland zijn geen of amper aaneengesloten routes voor paardensporters. Wel is er 550 kilometer aan ruiters- en menpaden beschikbaar waar mogelijkheden liggen voor het ontwikkelen van een routenetwerk. Een knooppuntennetwerk, wat over bestaande structuren zal voeren, is in voorbereiding.

In de huidige situatie zijn paardensporters in Zuid-Holland minder goed gefaciliteerd dan in andere provincies zoals bijvoorbeeld Zeeland, Limburg en Overijssel. Deze provincies hebben een (veel) landelijker karakter; in Zuid-Holland is de druk op de buitenruimte hoger dan in deze provincies.

De stakeholders van de paardensport in Zuid-Holland zouden, aanvullend op het huidige Ruiters- en menpadenplan, verschillende ambities kunnen formuleren die richting geven aan het aantal aan te leggen kilometers:

- Bij aanleg van 1.250 kilometer aan ruiters- en menroutes (550 kilometer over bestaande paden en 700 kilometer over nieuwe paden) verwerft Zuid-Holland een positie in de top 4 van provincies met het grootste aanbod. Op gebied van de dichtheid per ruiters/menner zal Zuid-Holland, bij 1.250 kilometer, een goede middenpositie innemen.
- Met 700 tot 850 kilometer aan routes zouden paardensporters in Zuid-Holland zowel op aantal kilometers als op aantal kilometers per paardensporter een gemiddeld aanbod ervaren, wanneer dit vergeleken wordt met aanbod in andere provincies.
- Om mee te dingen naar een positie als hippische trekpleister, zou de aanleg van 300 kilometer nodig zijn. Met 300 kilometer zou het aanbod in Zuid-Holland, kwantitatief, liggen op het niveau van Drenthe, een provincie waar veel hippisch toerisme plaatsvindt. Het aantal kilometers routes is echter geen kwaliteitsoordeel maar het is wel aannemelijk dat de aanleg van 300 kilometer kan leiden tot toename van hippisch toerisme.

Het routebeheer ligt bij veel verschillende soorten partijen. Onderhoud door vrijwilligers zorgt voor lokale draagkracht en goodwill maar is in de praktijk een uitdaging. Mede om die reden wordt vaak de combinatie met een aannemer gemaakt.

Bij aanleg van de routes worden gebruikers intensief geconsulteerd, wat zorgt voor draagvlak, eigenaarschap en ambassadeurs voor het routenetwerk. Na aanleg is er echter weinig inzicht in hoe zij het netwerk gebruiken en hoe tevreden men is. Hier wordt geen prioriteit aan gegeven, wat een gemiste kans is, vooral omdat er dan weinig zicht is op hoe het netwerk telkens beter gemaakt kan worden wat leidt tot intensiever gebruik.

Het is opvallend dat de geïnterviewde regio's na aanleg van de routes, weinig inzetten op marketing en doorontwikkeling. Om een optimaal rendement uit de investering te halen zijn beheer, onderhoud, marketing en doorontwikkeling een absolute noodzaak. Dit draagt bij aan een hoge gebruiksintensiteit en hoge tevredenheid van de gebruikers. Een hoge gebruiksintensiteit en tevredenheid zorgen voor langdurig (politiek draagvlak voor ruiters- en menroutes waardoor de investering geborgd wordt voor de toekomst.

Het borgen van de investering zien de regio's als erg belangrijk, vooral omdat de investering relatief hoog is, in vergelijking met fiets- en wandelroutes. Ook het beheer en onderhoud is vaak prijziger dan wandel- en fietsroutes. Overwegend zijn dan ook de financiën (en het gebrek hieraan) een doorslaggevende factor om geen prioriteit te geven aan marketing, monitoring en doorontwikkeling.

7 Conclusies en aanbevelingen

7.1 Conclusies

Ruiters en menners: een nichegroep met groeipotentie

De groep paardensporters bestaat in Zuid-Holland uit circa 80.000 personen die samen 70.500 tot 85.500 buitenritten maken. Buitenrijden is een niche in vergelijking met het aantal wandel- en fietstochten. De paardensporter is echter, sterker dan fietsers en wandelaars, afhankelijk van routestructuren. In Zuid-Holland wonen de meeste ruiters van alle provincies in Nederland en de groep heeft een behoorlijke groeipotentie. Het grootste deel van de paardensporters rijdt graag buiten. Diverse trends, zoals de toenemende hoeveelheid ondernomen buitensportactiviteiten, groeiend toerisme en toetreding van nieuwe doelgroepen, maken dat de groep buitenruiters en -menners naar verwachting significant groeit en dat, wanneer de omstandigheden voor buiten rijden verbeteren, het aantal routegebonden buitenritten in Zuid-Holland groeit tot 371.200 per jaar.

Om buiten te kunnen rijden, worden hoge eisen gesteld op het gebied van veilige routestructuren en faciliteiten. Om buitenrijden voor ruiters in Zuid-Holland te optimaliseren, is naar verwachting een behoorlijke ruimteclaim te verwachten, alsmede een opgave om de geschetste groeipotentie te verzilveren.

De paardensport is van toenemende sociale en economische betekenis

De paardensport kost de recreant bovengemiddeld veel tijd en geld. Dit maakt de paardensport minder toegankelijk dan andere sporten. De passie die ruiters en menners hebben voor de sport maakt dat binnen de paardensport toch een brede groep mensen vertegenwoordigd is. Daarnaast wordt, door inspanningen van de ondernemers en sportbonden, deze groep steeds verder verbreedt. De groter wordende groep mensen waarvoor de paardensport toegankelijk is, profiteert van de voordelen die de sport met zich meebrengt. Namelijk de positieve invloed van paardrijden en buitenrecreatie op de fysieke en mentale gezondheid.

De toenemende interesse in buiten rijden onder paardensporters, die ingegeven is door diverse trends en ontwikkelingen, draagt bij aan het welzijn van paarden in Zuid-Holland. Met name op plekken waar geen of weinig weidegang is.

Het is te verwachten dat buiten rijden van belangrijke economische betekenis is voor Zuid-Holland. Met name op het vlak van hippisch toerisme is groei te verwachten die bijdraagt aan die economische betekenis. Naar verwachting trekken meer paardensporters weg uit Zuid-Holland om elders dagtochten te rijden dan dat er paardensporters naar Zuid-Holland komen voor één of meerdere dagen. Dit resulteert in een lager nettoresultaat aan buitenrijders. Zuid-Holland bezit echter voldoende landschappelijke kwaliteiten om de hippische toerist te verleiden tot een bezoek. Het hippisch toerisme heeft de potentie om een kenmerkend onderdeel te worden van de vrijetijdseconomie van Zuid-Holland.

Op basis van de bestaande bronnen kan geen uitspraak gedaan worden over de huidige of potentiële economische impact van buiten rijden in Zuid-Holland en verwachting is dat het versterken van de route-infrastructuur voor ruiters in Zuid-Holland de economische impact van de paardensport vergroot. Indien het wenselijk is om hier inzicht in te krijgen, is aanvullend onderzoek nodig.

Ruiters zijn in sterke mate afhankelijk van veilige routestructuren

Vooral veiligheid en toegankelijkheid zijn belangrijke voorwaarden voor ruiters en menners om buiten de rijhal te kunnen rijden. Deze veiligheid en toegankelijkheid wordt nu erg slecht beoordeeld. Daarnaast zijn paardensporters in Zuid-Holland, in de huidige situatie minder goed gefaciliteerd dan in andere provincies zoals bijvoorbeeld Zeeland, Limburg en Overijssel op het gebied van aantal kilometers routes. Het is aannemelijk dat dit dan ook de reden is dat Zuid-Hollandse paardensporters drie keer minder vaak buiten rijden dan paardensporters in andere delen van Nederland.

Het vergroten van de mogelijkheden om buiten te rijden vraagt, onder andere, om van het maken van afspraken met terreinbeheerders over toegankelijkheid. Maar bijvoorbeeld ook om het aanbrengen van wijzigingen in de openbare ruimte om veilige oversteekplekken te creëren.

Het op landschappelijk zeer aantrekkelijke plekken, die uitnodigen tot een langere rit, kan het van toegevoegde waarde zijn om faciliteiten te ontwikkelen om de route aantrekkelijker te maken. Het aansluiten van deze faciliteiten op de Leisure Leefstijlen vergroten de beleving. In Zuid-Holland is het vooral interessant om aantrekkelijke mogelijkheden voor de rode, blauwe en gele doelgroep te ontwikkelen.

Monitoring, marketing en doorontwikkeling draagt bij aan succes en duurzaamheid

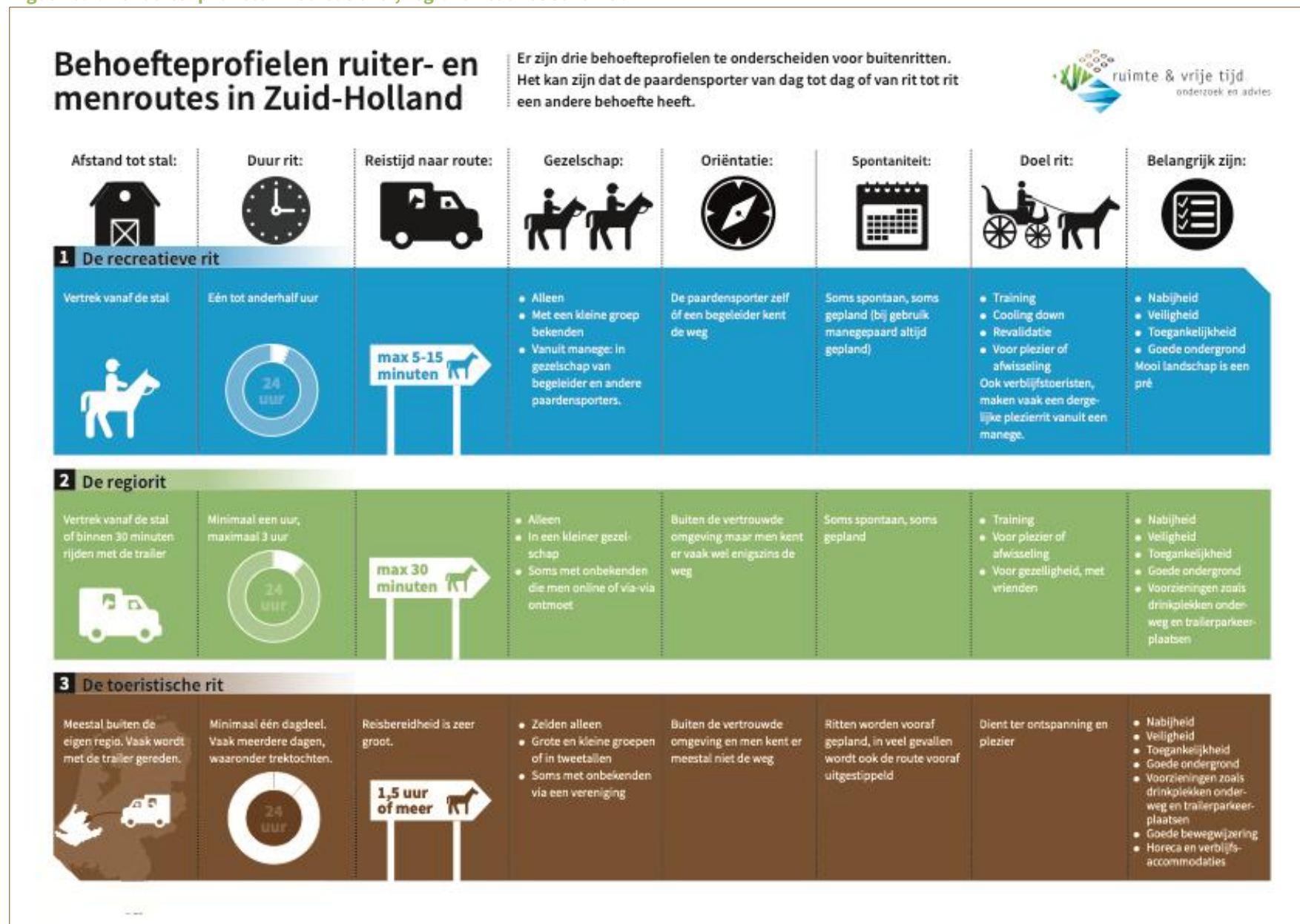
Een aantoonbaar succesvol routenetwerk kan rekenen op meer draagvlak en daarmee investeringen in de toekomst. Uit de benchmark blijkt dat het lastig is om, na de aanleg van het routenetwerk extra financiering te vinden voor monitoring, marketing en doorontwikkeling. Het is daarom wenselijk om, naast beheer en onderhoud, in het voorstadium ook financiële middelen te reserveren voor monitoring, marketing en doorontwikkeling. Monitoring zorgt ervoor dat er zicht is op gebruiksintensiteit en tevredenheid en waarborgt dat de juiste keuzes gemaakt kunnen worden ten aanzien van doorontwikkeling. Daarnaast is budget nodig voor promotie om ervoor te zorgen dat de routes goed gebruikt worden.

Verschillende buitenritten voldoen aan verschillende behoeftes

Binnen de gehele groep paardensporters die buiten rijdt zijn drie behoefteprofielen ten aanzien van buiten rijden te onderscheiden. Het kan zijn dat de paardensporter van dag tot dag of van rit tot rit een andere behoefte heeft. Op de volgende pagina worden de verschillende behoefteprofielen schematisch weergegeven.

Figuur 6.1: Behoeftenprofielen 'recreatieve-, regio- en toeristische rit'.

7.2 Aanbevelingen

Faciliteer routestructuren, gericht op de verschillende behoeftes die er zijn

In de conclusies worden drie verschillende buitenritten getypeerd. Het faciliteren van deze drie typen vereisen verschillende inspanningen van verschillende. Dat betekent dat aanbevolen wordt om drie typen faciliteiten te ontwikkelen.

De aanleg van de routes moeten passend zijn bij de beschikbare middelen in Zuid-Holland. Bij beperkte middelen, kan er bijvoorbeeld voor gekozen worden om één of twee behoeftes in te vullen en/of de paden gefaseerd aan te leggen. Ook kan een ambitie geformuleerd worden op basis van het aantal kilometers. Hierbij kan opgemerkt worden dat Zuid-Holland met 1.250 kilometer aaneengesloten routes, conform de wensen in het Ruiter- en menpadenplan (waarvan 550 over bestaande paden en 700 kilometer over nieuwe paden) een goede positie in zou nemen. Met 700 tot 850 kilometers aan routes (welke wellicht voor een groot deel over de huidige 550 kilometer aan ruiter- en menpaden kunnen lopen) zouden de faciliteiten gelijkliggen aan het niveau in andere Nederlandse provincies. Vanaf 300 kilometer aan kwalitatief goede routes zou Zuid-Holland een positie in kunnen nemen als provincie die aantrekkingskracht uitoefent op hippische toeristen. Deze 300 kilometer zouden wellicht grotendeels over de huidige ruiter- en menpaden kunnen lopen.

Het aangrijpen van koppelkansen, bijvoorbeeld door het laten meelopen van de aanleg van routes in de herinrichting van een gebied, kan ervoor zorgen dat kosten gedrukt worden. Het is aan te bevelen om per gebied de mogelijkheden te onderzoeken.

Ontwikkel hippische hotspots (om m.n. een toeristische rit te faciliteren)

Zuid-Holland is een druk bevolkte provincie, waar de druk op de buitenruimte vanuit wonen en mobiliteit al flink is. De wens om buitenrijden in de natuur te faciliteren voegt hier nog een (in potentie) omvangrijke claim aan toe. Het lijkt realistisch om in Zuid-Holland te kiezen voor kwaliteit boven kwantiteit. Het is aan te bevelen om geen breed vertakt netwerk aan te leggen dat de hele provincie dekt, maar te kiezen voor enkele 'hippische hotspots'. Deze hippische hotspots zijn paardensportvriendelijke natuur- en recreatiegebieden met goede faciliteiten zoals drinkplekken, plek voor trailerstalling en laden/lossen van paarden, aanvullende horeca, rustplekken onderweg etc. Het verdient tevens de aanbeveling om deze hippische hotspots nabij een manege of pension te situeren zodat er synergie ontstaat met de ruiters en menners die hier rijden. Een andere aanbeveling is om vooral de *Unique Selling Points* in Zuid-Holland te versterken, dus de kansen te benutten die het strand en kustgebied bieden. De hippische hotspots kunnen aantrekkingskracht hebben op de hippische toerist die dagvullende ritten maakt.

De hippische hotspots maken het mogelijk voor paardensporters om te genieten van hoge kwaliteit en een passende beleving. Eventueel zou ook nog marktaandeel veroverd kunnen worden binnen hippisch toerisme. De ontwikkeling van deze gebieden vindt idealiter plaats in samenwerking met ondernemers.

Ontwikkel regionaal aantrekkelijke gebieden (om m.n. een regiorit te faciliteren)

Voor de regioritten zijn toegankelijke gebieden met een hoge landschappelijke waarde op maximaal 30 minuten van de stalling of manege onontbeerlijk. Het is daarom aan te bevelen om de hippische hotspots in de nabijheid van bestaande maneges en stallen te situeren, indien mogelijk. Indien er zogenaamde witte vlekken over blijven, kan ervoor gekozen worden om kleinere en minder uitgebreid gefaciliteerde gebieden te ontsluiten voor ruiters en menners die in hun eigen regio buiten willen rijden.

Faciliteer paardensporters in de buurt van hun stalling of manege

Omdat veruit de meeste buitenritten vanaf de stalling of manege gemaakt worden, is het van belang om de recreatieve rit vanaf de stalling beter te faciliteren. Het verbeteren van de veiligheid voor ruiter/menner en paard is daarin van essentieel belang, ook voor andere weggebruikers.

Kansen voor het verbeteren van uitrijmogelijkheden rondom de stalling zitten vooral in het maken van afspraken met terreineigenaren en het vergroten van de veiligheid door te kijken naar oversteekplekken, gedeelde rijbanen etc. Maatwerk is hierbij nodig.

Slim 'verknopen'

Bovenstaande drie profielen zouden centraal kunnen staan in de ontwikkeling van routenetwerken in Zuid-Holland. Er kan logischerwijs synergie ontstaan door, waar mogelijk, verbindingen te leggen tussen de hotspots, regionaal aantrekkelijke gebieden en paardenstallingen. Dit zal de gebruiksmogelijkheden van alle ruiters en menners enorm vergroten. De verbindingen zorgen ervoor dat ook trektochten en endurancetochten gemakkelijker te realiseren zijn en zullen de aantrekkingskracht op de hippische toerist vergroten. Daarnaast wordt het voor paardensporters die in hun eigen regio rijden, gemakkelijker om in de regio van een naburige stalling te rijden waardoor hun regionale mogelijkheden vergroot worden.

Waarborg het routenetwerk voor de toekomst

Het aanleggen en onderhouden van een ruiter- en menroutenetwerk is een omvangrijke en kostbare aangelegenheid voor een tamelijk specifieke doelgroep. Het is belangrijk dat het netwerk van hoge kwaliteit blijft in de toekomst om gebruiksfrequentie en tevredenheid te waarborgen. Hierdoor blijft het draagvlak voor het ruiter- en menroutenetwerk behouden voor de toekomst zodat de investering goed rendeert.

Het is daarom aan te bevelen om structureel budget in te ruimen voor onderhoud, beheer, marketing en doorontwikkeling, zodat de routes, ook op de lange termijn, hun aantrekkingskracht behouden.

Onderhoud en beheer

Goed onderhouden routes zijn een voorwaarde voor een hoge gebruiksfrequentie en hoge tevredenheid. Maak daarom vooraf duidelijke afspraken over het beheer en onderhoud en de financiering daarvan. Het is aan te bevelen om dit neer te leggen bij één regievoerder/eigenaar, bijvoorbeeld een routebureau. Het uniform organiseren zal resulteren in borging voor onderhoud en beheer, lagere kosten, efficiëntere marketing en betere kansen voor doorontwikkeling dan bij een versnipperde organisatie.

Monitoring, marketing en doorontwikkeling

Het monitoren van het gebruik en tevredenheid van het netwerk zouden onderdeel van de marketinginspanningen moeten zijn. Monitoring blijkt echter een kostbare operatie te zijn en de beschikbare technologische mogelijkheden zijn bovendien nog niet vrij van kinderziekten. Om dit betaalbaar te maken bieden samenwerking en kennisdeling met andere partijen mogelijk uitkomst.

Om ervoor te zorgen dat het netwerk goed gebruikt wordt, is het van belang om te investeren in marketing van de routes. Specifieke kennis van ruiters en menners en hoe zij te bereiken zijn, is hierbij van grote meerwaarde. Social media lijkt een zeer geschikt medium hierbij. De ondernemers, zoals maneges, verblijfsrecreatie, horeca en het Equestrum, kunnen een belangrijke rol spelen in het promoten van routes.

Daarnaast kunnen meerdere partijen een groot aandeel nemen in de doorontwikkeling van routes door faciliteiten te ontwikkelen, ook voor de hippische toerist. Het is daarom van belang om deze ondernemers in een vroeg stadium te betrekken, ze goed te informeren en te enthousiasmeren. Eén op één contact is hierin met meest effectief maar ook middels werkgroepen kunnen ondernemers geïnspireerd worden om aanbod te ontwikkelen.

Bijlage 1 Geraadpleegde experts

Als één van de onderzoeksmethodieken werden experts geïnterviewd. Onderstaande lijst van zeven professionele organisaties, die een goede kijk hebben op de paardensport en buiten rijden in het bijzonder, werd in samenspraak met de opdrachtgeversgroep samengesteld.

Tabel: Geraadpleegde experts

Organisatie	Persoon
HAS Hogeschool	Rian Timmermans
Equestrum	John de Vos en Pascale de Bruin
NVVR (Nederlandse Vereniging voor Vrijetijds Ruiters)	Birgit Stins
FNRS	Robert van Almkerk
KNHS	Eileen Bakker
Stichting Ruiteren & Mennen	Theo van der Heijden
Hippisch Toerisme Nederland	Rob Douchet

Bijlage 2 Geraadpleegde literatuur

De volgende bronnen leverden een bijdrage aan de voorliggende rapportage:

- Healthcheck recreatieve routestructuren, Bureau voor Ruimte en Vrije Tijd 2018
- Website KNHS Zuid-Holland; knhszuidholland.nl
- Het grote paardensportonderzoek, KNHS 2015
- Het Nationaal Ruitersonderzoek 2014-2015, HAS Hogescholen
- Strategisch actieplan 2019-2021 - Internationaal Hippisch Kennis- en Innovatiecentrum Equestrum
- 'Recreatie' Agendapunt meerjarenagenda Hippisch Drenthe - Hippisch Platform Drenthe januari 2016
- Continue Vrije Tijds onderzoek 2018 – NBTC NIPO
- NRIT, trendrapport 2017
- Kleine recreatiebehoeften Zuid-Holland, Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd, oktober 2018
- Perspectief 2030, NBTC
- Hippische Monitor 2015, HAS Hogeschool
- Hippische Monitor 2017, HAS Hogeschool
- Leisure Leefstijlen, Samr
- De Nationale Wandelmonitor 2016, Stichting Wandelnet
- Onderzoek routebeheer en routebureaus, Fietsplatform, Wandelnet en Jonge Honden

Bijlage 3 Geraadpleegde regio's ten behoeve van de benchmark

De volgende regio's hebben we bevroegd ten behoeve van de benchmark.

Organisatie	Persoon
Routebureau Noord- en Midden-Limburg	Nikolien van Isterdael
VW Zeeland	Marit Sanderse
Recreatieschap Noord-Holland (RNH)	Alex Roohof
Provincie Utrecht	Annet van Biezen

Bijlage 4 Begrippenlijst

Onderstaande lijst bevat verklaringen van enkele begrippen die in het rapport gehanteerd worden.

Ruiter- en menpad	<p>Een ruiter- of menpad wordt aangegeven met bebording en de ondergrond geschikt gemaakt voor gebruik met paarden. Een ruiter- of menpad is uitsluitend bedoeld voor ruiters en menners en dus niet toegankelijk voor andere recreanten. Indien er een ruiterpad is, moet deze gebruikt worden. Indien deze voorziening er niet is, wordt een ruiter en menner door de Nederlandse verkeerswet gezien als 'bestuurder'.</p> <p>Een ruiter- of menpad kan onderdeel uitmaken van een route, maar dat hoeft niet. Het kan ook een pad zijn dat door een terrein loopt en aansluit op openbare wegen.</p>
Ruiter- en menroute	<p>Een ruiter- en menroute is een ronde die men kan beginnen op een tevoren bepaald startpunt, waar men na afloop ook weer uitkomt. Een ruiter- en/of menroute kan (gedeeltelijk) over speciaal aangelegde ruiter- en menpaden en (gedeeltelijk) over openbare wegen en paden lopen.</p>
Endurance	<p>Bij de discipline endurance worden er speciaal uitgezette routes gereden met een totale lengte van 20 tot maximaal 160 kilometer. Deze routes worden op tijd gereden en gaan dwars door de vrije natuur.</p>
Eventing	<p>Een eventingwedstrijd (soms ook SGW of samengestelde wedstrijd genoemd) bestaat uit drie onderdelen: een dressuurproef, een springparcours en de cross.</p>
Cross	<p>Een parcours met natuurlijke hindernissen welke op tijd en op rij-fouten verreden wordt.</p>
Western	<p>Een rijstijl die vaak in verband wordt gezien met de cowboys in de Verenigde Staten. In harmonie en met zo weinig mogelijk (zichtbare) aanwijzingen wordt het paard bereden.</p>
Natural Horsemanship	<p>Het berijden en verzorgen van een paard op een manier die zo veel mogelijk de natuur van het paard volgt.</p>
Vrijheidsdressuur	<p>Het doen van oefeningen met het paard zonder gebruikmaking van leidsels of longe.</p>
Breedtesport	<p>Het geheel aan recreatieve activiteiten in de paardensport.</p>

Bijlage 5 Toelichting op de Leisure Leefstijlen

In dit onderzoek maken we gebruik van de Leisure Leefstijlen. RECRON en de Smart Agent Company ontwikkelden samen het Leisure Leefstijlen model, zoals hieronder weergegeven. De leefstijlen geven inzicht in het gedrag en de intrinsieke motivaties en behoeften die hieraan ten grondslag liggen op basis van psychologische en sociologische kenmerken.

De leefstijlsegmentatie onderscheidt zeven doelgroepen, ook wel leefstijlen genoemd, met allemaal een eigen kleur. Elke kleur staat voor een specifiek vrijetijdsprofiel qua activiteiten en de manier waarop deze bij voorkeur beleefd worden.

In 2018 zijn de Leisure Leefstijlen vervangen door de Leefstijlvinder; een geupdate maar vergelijkbare methodiek om doelgroepen op gebied van psychologische en sociologische kenmerken te segmenteren. Omdat er met behulp van de leefstijlvinder nog geen specifieke informatie verzameld is over natuurbeleving en routes, is ervoor gekozen om in dit onderzoek te werken met de Leisure Leefstijlen. Daarnaast is het rapport 'Healthcheck recreatieve routestructuren' een belangrijke bron voor deze doelgroepanalyse. In dit rapport is destijds de groep ruiters en menners gesegmenteerd aan de hand van de Leisure Leefstijlen.

De zeven Leisure Leefstijlen zijn weergegeven in onderstaande figuur dat het model van dagrecreatie laat zien.

Figuur: Leisure Leefstijlen model, dagrecreatie

Hieronder staat een korte toelichting op de zeven verschillende leefstijlen:

Uitbundig Geel

Echte levensgenieters. Houden van samen met anderen actief en sportief recreëren. Vaak jonge gezinnen, maar niet altijd. Zoeken graag de gezellige drukte op, recreëren is lekker eten, genieten en leuke dingen doen. Beschikken over iets meer budget dan gemiddeld.

Gezellig Lime

Recreëren is lekker vrij zijn, rust en ontspanning. Zijn gericht op het eigen gezin, de directe leefomgeving. Het gemiddeld inkomen ligt wat lager, zij zijn prijsgevoelig. Een braderie of rommelmarkt is gezellig, je komt er altijd wel iemand tegen. Veel gezinnen met wat oudere kinderen en oudere tweepersoonshuishoudens.

Rustig Groen

Rustige recreanten. Geen grote wensen, houden van privacy en rust. Vaak één en tweepersoonshuishoudens in de oudere leeftijdscategorie. Willen de drukte vermijden en gaan daarom dus niet graag naar evenementen en grote attracties. In de eigen omgeving is genoeg moois te zien en te ontdekken, je hoeft er niet ver voor te reizen. Doe maar gewoon dan doe je al gek genoeg.

Ingetogen Aqua

Rustige, geïnteresseerde recreanten. Zoeken inspirerende activiteiten. Gaan vaak samen met hun partner op stap. Waarderen sportieve en culturele mogelijkheden. Willen meedoen met de maatschappij en alle veranderingen die zij daarin zien.

Ondernemend Paars

Laten zich graag verrassen en inspireren, met name door cultuur. Nieuwe dingen zien, ontdekken en beleven. Het gewone is vaak niet goed genoeg, op zoek naar een bijzondere ervaring. Cultuur, activiteit en sportiviteit. Ontspannen door sauna of een wellness arrangement. Vaker mensen van middelbare leeftijd, 35-54 jaar. Mat name één- en tweepersoonshuishoudens. Voorkeur voor individuele activiteiten.

Stijlvol en luxe Blauw

Zelfverzekerd. Vinden dat ze in hun vrijetijd wel wat luxe en stijlvolle ontspanning verdienen. Zakelijk en intelligent. Houden van stijl en klasse, meer gericht op exclusievere vormen van recreatie. Recreëren is ontspanning en afstand nemen van de dynamiek van alledag. Actief sporten en aandacht besteden aan het sociale netwerk (ons soort mensen). Jonge één en tweepersoonshuishoudens, met oudere kinderen.

Creatief en inspirerend Rood

Creatief, op zoek naar uitdagingen en inspirerende ervaringen. Bewegen zich graag buiten de gebaande paden. Vaak hoog opgeleid, maar door het grote aandeel jongeren nog niet altijd een hoog inkomen. Recreatie betekent naast sportiviteit en ontspanning ook het zoeken naar vernieuwende stromingen, moderne kunst en andere culturen.

Leefstijlen in relatie tot natuurbeleving en routebeleving

In 2016 is uitgebreid (primair) onderzoek gedaan naar de voorkeuren van de verschillende leefstijlen als het gaat om een bezoek aan de natuur, alsmede het route-aanbod dat hierbij past. Hieronder staan voor enkele leefstijlen de voorkeuren weergegeven, voor meer informatie, zie de Toolkit Natuurbeleving:

<http://www.ruimteenvrijetijd.nl/doc/Toolkit%20Natuurbeleving%20-%20def.pdf>

